کەسییّتیی فانتازی لە هەردوو رۆمانی
(شاری مۆسیقارە سپییەکانی بەختیار عەلی)و (دەغدوی خەسرەو جاف)دا

پ.ی.د. محەمەد ئەمین عەبدوڵا
زانکۆی سلێمانی
کۆلێژی بنەڕەتی

م. ئازاد محەمەد سەعید
زانکۆی کۆیە
کۆلیژی پەروەردە

پێشەکی:

کەسییّتیی واقیعی و خەیاڵی بە شێوەیەکی گشتی لە رۆماندا رۆڵی سەرەکی دەبینن لە نێوان رەگەزەکانی دیکەدا،بەتایبەتی لە رۆمانی فانتازیدا بەبێ کەسییّتیی فانتازی رووداوەکان پەکیان دەکەوێت،لە چەند دابەشکردنێکدا کەسییّتیی فانتازیی کە لەلایەن تزفتیان تۆدۆرۆفەوە کراوە بە کەسییّتیی سەروو سروشتی و نیمچە سەروو سروشتی و کەسییّتیی گۆڕاو،جۆرەکانیش هەریەک لە نووسەرانی ئەو بوارە گروپێک لە کەسییّتیی فانتازی دەست نیشان دەکەن،زیاتر کەسییّتیی فانتازیی پێکهاتووە لە: خێو، شەیتان خوێنمژ،مرۆڤی بە گورگبوو، جادوگەر، بوونەوەری نەبینراو تارمایی،خێوی ئاژەڵی..هتد، بە شێوەیەکی گشتی بوونەوەری فانتازی دوو جۆرن:جۆری یەکەمیان کۆمەڵەی گۆڕاوەکانن،واتە ئەو بوونەوەرانەی لە بنەمادا خۆیان مرۆڤن گۆڕاون بۆ گیانەوەری تری وەک مەیموون ،جۆری دووەمێش ئەوانەن ،کە لە بنەمادا خۆیان بوونەوەری سەروو-سروشتین و لە مرۆڤ بەهێزترن،وەکو فریشتە و حۆری و جنۆکە .لە کاتی بینینی هەر یەک لەم بوونەوەرانە بە رووەک و نەبینراویشەوە ،مرۆڤ تووشی راڕایی و سەر سوڕمان دەکەن ،ماوەی راڕابوونەکە چەند بخایەنێت ئەو راڕابوونە فانتازیایە.ئەم لێکۆڵینەوەیە کە هەردوو رێبازی شیکاری و تیۆری بەکار هاتووە،لە پێشەکییەک و چوار تەوەرە پێکهاتووە.تەوەرەی یەکەم پێناسەی کەسییّتیی بە گشتی و کەسییّتیی فانتازی لە رۆماندا بە گشتی و کەسییّتیی لە رووی تیۆرییەوە،لە تەوەرەی دووەمدا جۆرەکانی کەسییّتیی فانتازی لە رۆماندا کە بریتیە لە کەسییّتیی سەروو سروشتی و کەسییّتیی نیمچە سەروو سروشتی و کەسییّتیی گۆڕاو، لە رۆماندا،تەوەرەی سێیەمدا کەسییّتیی فانتازیی لە ڕۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکانی رۆماننووس بەختیار عەلی. لەتەوەرەی چوارەمدا کەسییّتیی فانتازی لە رۆمانی دەغدوی رۆماننووس خەسرەو جافدا.بە ئەنجام و کورتەی لێکۆڵینەوەکە بە هەردوو زمانی عەرەبی و ئینگلیزي و لیستی سەرچاوەکان کۆتایی دێت.

p-ISSN (2410-1036) e-ISSN (2522-7130)

بەشی یەکەم:

تەوەرەی یەکەم:کەسێتیی یاخود بوونەوەری فانتازی لە ڕۆماندا :

پێناسەی کەسێتیی:

کەسێتیی ڕەگەزێکی سەرەکی ڕۆمانە ،هەروەکو ڕەگەزەکانی دیکە "کات،شوێن،ڕووداو" بەبێ کەسێتیی پێکهاتەی ڕۆمان تەواو نابێت ،جگە لەوە کەسێتیی هەڵسوڕێنەری گرێ و ڕووداوە، هەندێجار دەبێتە پاڵەوان و کەسی یەکەم و کەسێتیی لاوەکی،هەروەها جۆرەکانی کەسێتیی لە ڕووی بوون و نەبوونەوە لە ڕۆماندا بریتییەلە کەسێتیی واقیعی و کەسێتیی خەیاڵی کەسێتیی جوڵێنەر و داینەمۆی ڕووداوە ،بە بێ کەسێتیی ئەو بابەتانەی کە پەیوەندییان بە ڕووداوەوە هەیەلە چیرۆک بە گشتی و لە ڕۆمان بە تایبەتی بە بێ کەسێتیی نایەتەدی ،ڕەگەزی کەسێتیی پێشکەوتنی زۆری بە خۆیەوە بینی لە ڕووی چەمک و پێناسەوە خاوەن تیۆریەکان لە بواری کەسێتییدا بەشێک لە تێگەیشتنمان بۆ کەسێتیی ڕاست دەکەنەوە تەنها لە کەسێتیی مرۆڤ نا بەڵکو لە کەسێتیی بوونەوەرەکانی دیکە و کەلو پەل و شوێن ڕووەکیش ، بەڵکو مێکرۆبەکانیش کە مرۆڤایەتیان سەرقاڵ کردووە بە تایبەتی نۆشداران بە ناچاری لە شێوەو جۆر و جوڵەو هەڵس و کەوت و سیفەت و کاردانەوەو بەرگری و خاسیەتەکانی تۆمار دەکەن ، لە حەزەکان و لایەنی سوود و زیان بکۆلنەوە بۆ ئەوەی ئەنجامێ هەریک لەو کارەکتەرانە سوودیان لێ ببینرێت و لە خزمەتی زانست و زانیاریی و مرۆڤایەتی و ژینگە و گەردوون بەکار بهێنرێت. ((تراجیدی لاسایی کردنەوەی کردەوەیەو کردەوەش چەند کەسێکی دەوێ بۆ ئەوەی جێ بەجێی بکەن و ئەو کەسانەش بێگومان هەندێ سیمای تایبەتیان لە هزر و کەسێتییدا هەیە))(ئەرەستۆ ،و.عەزیز گەردی،٢٠٠٤،ل ٢٨)هەر ڕووداوێک یان کردەوەیەک بە بێ کەسێتیی نابێتە کردەوەیەکی مرۆیی. ((ئەو توێژینەوەو لێکۆڵینەوانەی لەسەر ڕەگەزی کەسێتیی کراون و ئەو پێناسانەی لەسەرچاوە جۆراوجۆرەکاندا دەربارەی ئەم ڕەگەزە بەرچاو دەکەون، پەیوەستییەتی وکاریگەربوونی تەواوی ڕەگەزی کەسێتیی بەڕووداوەوە لە ڕۆمان و سەرجەم دەقە گێڕانەوەبەندەکاندا دووپات دەکەنەوە و پێیان وایە"کەسێتییەکان"چەند ڕەگەزێکی ئەندێشەکراون(دەشکرێت لە واقیعدا ببینرێنەوە)،کە ڕووداوەکانی نێو دەقی ڕۆمان دەخوڵقێنن یان شوێنەواری ڕووداوەکانیان دەکەوێتە سەر و تەنها ژمارەیەک بوونەوەری سەر ڕووی لاپەڕەکانن))(مێران محەمەد،٢٠٠٩،ل٣٦-٣٧)پەیوەندی کەسێتیی بە خوڵقاندنی ڕووداو یەکێکە لە بنەمایەکانی سەرکەوتنی کەسێتیی،ئەگینا لە دەقە گێڕدراوەکاندا وەکو ڕەگەزێکی ئەندێشەکراو ئەژمار دەکرێت، لە واقیعدا دە بینرێت. کارەکتەر بە گوێرەی ڕۆڵ و دەرکەوتنی لە چوارچێوەی گێڕانەوەی دەقدا بە شێوەیەکی گشتی دەکرێتە دوو جۆر لە ڕووی بنیاتی پێکهاتەیان:١- کەسێتیی کارەکتەری پەرەسێن و ٢- کەسێتیی کارەکتەری سادە کە لەسەرەتاوە لەیەک ئاستدا دەبێت تا کۆتایی گۆڕانی بەسەردا نایێت،لە ڕووی پەرەسەندنەوە((کارەکتەری پەرەسێن:خوڵقێنراوێکی ئاڵۆزو خاوەن پێکهاتەیەکی شاراوەیە لە چۆنییەتی بیرکردنەوەو لایەنی کۆمەڵایەتی و دەروونییەوە.خوێنەر ناتوانێت چارەنووسی دیاری بکات،بە هۆی ئەو گۆڕانە بەردەوامەی دەوروبەری لە ئەنجامێ ململانێ و ڕووبەڕووبوونەوە یان " ئەو جۆرە کەسەیە کە خاوەن چەندین ڕەهەندی مرۆیی وەک هەست و سۆز و هەڵچوون و بیرو بۆچون لایەنی دەروونی و بیرکردنەوەیەهەموو ئەم ڕەهەندانەش پەیتا پەیتا لە هەڵوێستێکەوە بۆ هەڵوێستێکی دی بەدەر دەکەون"))(ڕێزان مستەفا، ٢٠١٠، ل١٦٩-١٧٠)ئەمجۆرە کارەکتەرە لەگەڵ هەر پەرەسەندنێک بە جۆرێک دەردەکەوێت کە جیایەلەوەی پێش خۆی،لە سەرەتادا بەشێوەییێک دەردەکەوێت دواتر بەرە بەرە دەگۆڕێت .

- پێناسەی کەسێتیی فانتازی:

کەسێتیی یان بوونەوەری فانتازی لە ڕۆماندا پێگەی تایبەتی خۆی هەیە،لە بەردەوام بوون و کردنەوەی گرێیەکاندا ،ڕۆڵی سەرەکی دەبینن،واتە بە بێ کەسێتیی فانتازی ڕووداو بەردەوام نابێت زنجیرەی دەپچڕێ ،لە بازنەیەکدا دەخولێتەوە. ((لەگەڵ ئەوەی لێکۆڵینەوە کلاسیکیەکان زۆر گرنگیەکی گەورەیان بە کەسێتیی فانتازیا نەداوە، ئەرستۆ پێی وابوو کەسێتیی ڕەگەزێکی بنەڕەتی نییەلای نووسەر ،هەروەها کۆزینۆف دەرکەوتنی

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

چیرۆک بە گۆڕانکارییەقوولەکان دەبەستێتەوە لە چەمکی کەسێتییدا ڕۆڵی پاڵەوان لە چیرۆکد بە ئاشکرا مەیلی داوە بەو ڕۆمانەی کە کەسێتیی جۆراوجۆر و تایبەت پێشکەش دەکەن))(شعیب حلیفي، ٢٠٠٩، ص ١٩٧) ئەرستۆ پێی وایە کەسێتیی ڕەگەزێکی بنەڕەتی نییە، کەچی کۆزینۆف پێی وایە چیرۆک بە هۆی گۆڕانکارییەقوڵەکان لە چەمکی کەسێتییدا دێتەکایەوە ، ڕۆڵی پاڵەوان لە ڕۆماندا ، لە دەوری یەک کەسێتییدا کۆنابێتەوە کە پاڵەوانە ،بەڵکو لە کەسێتییە جۆراو جۆر و تایبەتەکاندایە. ((کەسێتیی "Personnage" "الشخصية"ئەم زاراوەیەلە سەرەتادا بە کەسێتیی لە چیرۆکە خەیاڵییەکان نمایش دەکرا ئەم زاراوەیە لەسەدەی پازدەهەم لە فەڕەنسا دەرکەوت لە ڕاستیدا لە زاراوەی لاتینی"Persona"بە واتای دەمامک بەستن دەگەیەنێ ،ئەکتەرەکان بە دەمامک سیمای خۆیان دەگۆڕی لەسەر شانۆدا،بۆ ئەوەی ڕۆڵی سەردەمێک لە مێژوو ببینن،دواتر وەکو ڕەمزێک بۆ کەسێتییە مێژووییەکان.تا دەگاتە ئەوەی زاراوەی "الشخصية" "ممثل"وەکو سیمانتیک گشت بوونەوەرەکان دەگەیەنێت کە کار لە بەرهەمێکی ئەدەبیدا دەکەن،دواتر لە سەدەی حەڤدەهەم پێشکەوتنی بە خۆیەوە بینی))(محمد حمود، ٢٠١٢، ل٦٤٤) کەسێتیی لە کەسایەتی بەوە جیا دەکرێتەوە نمایشی خودی خۆی ناکات بەڵکو دەچێتە ناو خودی کەسێکی دیکەوە بە ناخیدا شۆڕدەبێتەوە بۆ ئەوەی لە ڕاستی ی دروستی کەسەکە دەربڕێ ، کەسێتیی لە چەند جۆرێک پێکهاتووە ، واقیعی و خەیاڵی و بوونەوەری سەروو سروشتی و ئاژەڵی و ڕووەکی و زیندەوەری و بێگیان . لە زمانی کوردیدا بە کەسێتیی ناوزەد دەکرێ ،لەزمانی عەرەبیدا بە"الشخصية" لە لاتینیدا زاراوەی"Persona" بەکاردێت.هەروەها پێناسەی لویس ڤاکس((لە هونەری ئەدەبی فانتازیادا:دەبێ لەگێڕانەوەی فانتازیادا... کەسێتییەک نمایش بکرێت وەکو خۆمان بێت لەو جیهانە بێت کەخۆمانی تێدا دەبینینەوە،ئەگەر بۆیان بکرێت لەناکاو و ڕاستەوخۆ خوێندنەوە بیچڕێنێ))(صفاء ذیاب،٢٠١٥، ص ٥٦) لە هونەری گێڕانەوەی فانتازیادا دەبێ ئەو بەهرەیەی تێدا بێت لە کاتی گێڕانەوەدا ڕاستەوخۆ خوێندنەوەکە بیچڕێنێ.((پێویستە خوێنەر تێکەڵ بە جیهانی کەسێتییەکانی ناو بەریەمەکە ببێت، ئەم تێکەڵ بوونەش لە ڕێگەی گێڕەرەوەوە ئەنجام دەدرێت. کەواتە گێڕەرەوە " بە ڕاناوی کەسی یەکەم" وا لە خوێنەر دەکات بە ئاسانی لەگەڵ کەسێتییەکانی ناو ڕۆمانەکەدا تێکەڵ ببێت و بیر لەوە نەکاتەوە ئەوەی ئەنجامی دەدەن یاخود ئەوەی ڕوودەدات ڕاستە، یان درۆیە. ئەم جۆرە گێڕانەوەیە "گێڕانەوەی فانتازی" بەشێوەیەکی سروشتی پێویستی بەوەیە گێڕەرەوەکە گەواهیدەر "شاهد" بێت، چونکە ئەو ڕووداوانەی ئەو دەیانگێڕێتەوە پێویستیان بەوەیە قەناعەت بکەین کە ڕاستن، واتە دەبێت گێڕەرەوە بەڵگە بهێنێتەوە بۆ ڕاستیی گێڕانەوەکەی، بایەخ بە بچوکترین شت بدات وهۆکارەکان دیاری بکات))(محەمەد تاتانی، ٢٠١٥، ل٤٩).هەر هەنگاوێک یان بڕگەیێک لە لایەن گێڕەرەوەوە دەگێڕدرێتەوە یان ئەنجام دەردرێت خوێنەر پێویستی بە بەڵگە هەیە یان گەواهیدەرهەیە بێ بەڵگە بەرە بەرە بڕواو توانایی نامێنێ دەبێتە شتێکی ئاسایی پەیوەندی بە فانتازیاوە نامێنێ. کاری فانتازیایی زیاتر لە کەسێتییە فانتازیاکانەوە دەست پێدەکات لە ئەنجامدانی کاری لە ڕادەبەدەر و سەروو سروشتی.فیلیب هامون ڕۆڵی کەسێتیی فانتازی کورتدەکاتەوە لە سێ خاڵدا: ((حەز و توانا و مەعریفە ئەمانە بە پلەی جیاواز دێنە جێ بەجێ کردن لە کەسێتییە فانتازیاکاندا. - حەز: حەز کۆڵەگەی دیمەنی فانتازیایە،کە بارگاوی کراوە بە باکگراوندی ویستەوە، کەسەکە هەڵدەستێ بە جێ بەجێ کردنی لەکاتی بە ئاگایی و بێ ئاگاییدا دەگاتە ئەوحاڵەتەی دەبێتە هەستێک لە هەستەکانیدا، ئەمەش حەزێکە بۆ خستنە ڕووی ئەو هەناسە بەندکراوە کپکراوەی کە پێشتر خەفەکراوە ،حەز بۆ کەسە فانتازیاکان دەبێتە هۆکاری دەستپێکی بە ئاگایی و بێ ئاگایی))(شعیب حلیفي،٢٠٠٩، ص ٢٠٨-٢٠٩) فیلیب هامون حەز و زانین و توانا لە کەسێتییدا کۆدەکاتەوە ،حەز لە کاتی بە ئاگایی و بێ ئاگایی مرۆڤدا جێ بەجێ دەکرێت بە تایبەتی غەریزە سێکسییەکان ، زانین لە کەسێتییدا زۆر پێویست و گرنگە ،هەرچەند نووسەر چوارچێوە بۆ کەسێتیی دادەنێت بەڵام زانین و مەعریفەی خودی هەر پێویستە چونکە ئەگەر مەعریفەی نەبێت وەکو یەکێک لە کەسێتییەکانی یاری شترەنجی لێدێت ، توانای جەستەیی بۆ کەسێتیی یەکێکە لە نهێنییەکانی سەرکەوتنی کەسێتیی هەڵکەوتوو. حەز لە دۆخێکی خۆشیدا لە دایک دەبێت حەزی سادیزمی و حەزی مازۆشیزمی کە هەریەکەیان بە جۆرێک حەزەکە

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

دەردەبڕێ یەکەمیان خۆشی لە ئازاردانی بەرامبەرەکەی دەبینێ کە مازۆشیزمە ،ئەوی دیکەیان خۆشی لە ئازاردانی جەستەی خۆی دەبینێ کە سادیزمە.حەز لەو کات و دۆخانەدا دێتە ئاراوە ،کە ئارامێ و هێمنی باڵی دەکێشێ ،حەزەکان دێنە پێشەوە.((لە کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدەهەم و سەرەتاکانی سەدەی بیستەمدا،ڕۆمانی جیهانی پێی نایە نێو قۆناغێکی نوێوە و شێوازێکی نوێ لە پێشکەشکردنی کارەکتەرەکاندا هاتە ئاراوە،کە "تیایدا نووسەر ئەو هۆکارە دەرەکییانە پشتگوێ دەخات کە وا لە کارەکتەر دەکەن لە میانەی پەیوەندی و کارلێکردنی لەگەڵ دەوروبەردا،ڕەفتار و هەڵسوکەوتێکی دیاریکراو ئەنجامدەدات،بەڵکو ئیتر بایەخ بەهۆکارە ناوەکییەکان دەدات و جەخت لەسەر ناوەوەی کارەکتەر و زەین و هەست و هەڵچوونەکانیشی دەکاتەوە "))(جەلال سەعید،٢٠١٣،ل١٢٩) دەروونشیکاری و ڕەوتی ئاگایی شوێنیان بەو چەق بەستنە لێژکرد کە پێشتر ڕۆمانی جیهانی بە گشتی تێی کەوتبوو،کە کارەکتەر تەنها لە رووکەشەوە بە خوێنەر بناسێنێت،لەوە زیاتر بایەخ بە هۆکارە ناوەکییەکان دەدرێت وەک هەست و هەڵچوونەکان.

– تواناکان: بە واتای ڕێک وپێکی کەسێتیی ، مەودای تواناکانی لە کاریگەری وکارایی لە ڕووداوەکان بە تایبەتی لە کارە فانتازییەکاندا،توانای کەسێتیی دەسەڵاتی قەدەرە بۆی هەیە پەیڕەو بکرێت یان هەڵستێت بە پەیڕەو کردنی. ((لە کۆنەوە هەتا ناوەڕاستی سەدەی هەژدەهەم،کارەکتەر سیفەتێکی ئەفسانەیی و خورافی هەبووە و چارەنووسی بە دەستی خواوەندەکان بووە.لە رووی تواناو قەبارە و هێزەوە لە مرۆڤی ئاسایی نەچووە،ململانێی لەگەڵ دێو و کۆمەڵێ بونەوەری خورافیدا کردووە.))(نەجم ئەڵوەندی،٢٠٠٩،ل٢١) کەسێتیی کارەکتەری لە سەردەمێ کۆن تا دەگاتە سەدەی هەژدەهەم ڕۆڵ و هێز و توانای لە کەسێتیی ناو چیرۆکەکان و ڕۆمان زیاتر بوو،سیفەتی ئەفسانەیی و توانای لە ڕادەبەدەریان هەبوو.

– مەعریفە :زانین جەمسەری سێیەمی پێکدەهێنێت لە ڕۆڵ و ئەرکەکانیدا کەسێتیی پێ دەوڵەمەند دەکرێت ، هەڵدەستێ بە دروست کردنی پەیوەندییەک، کە سەرسوڕمانی دروست دەکات .((لە راستیدا پێناسەکردنی ڕۆشنبیر ئەگەر لە ئەرکی خودی رۆشنبیر قورستر نەبێت،ئەوا بێگومان ساناتر نییە.یەکێک لە توێژەران پێی وایە کە ڕۆشنبیران"ئەو کەسانەن کە مەعریفە و بەهرەی حکومدانیان لەسەر هەڵوێستە جۆر بەجۆرەکاندا هەیە،سیمای زاڵبووش بەسەر هەموو ڕۆشنبیرەکاندا تێگەیشتنیانە لە ئامرازەکانی مەعریفە و بەکار هێنانیانە لە کاری زەینیدا"))(جەلال سەعید،٢٠١٣،ل ٢١٦)مەعریفە لە رۆشنبیردا بە شێوەیەکی رێژەییە،لەبەر ئەوەی مەعریفە واتایەکی زۆر فراوان دەبەخشێت لە زانست وزانیاری و ژینە ئەزموونداا. ((لەلایەکی دیکەوە تۆدۆرۆف دەڵێ جیهانی کەسێتییەکان ،کەسێتیی زیندوون لە ڕێگای ئەم مەرجەوە ،ئەگەر کەسێتییەکە واقیعی نەبێت ئەو کاتە فانتازیا دروست نابێت دەبێتە نامۆیی"غريب"لەنامۆ بوون نابێت خەیاڵکردن و وێناکردن وپێشبینی کردن قبوڵ بکرێت بەڵکو دەبێت بەچاو ببینرێت و هەستی پێبکرێت))(صفاء ذیاب،٢٠١٥، ص ٧٢)کەسێتیی یەکێکە لە ڕەگەزە گرنگەکانی ڕۆمان،کەسێتیی و جۆرەکانی کەسێتیی لە نێوانیاندا کەسێتیی خەیاڵی و فانتازیی، کە خۆی لە بوونەوەری سەروو سروشتی دەبینێتەوە، جۆرە خۆشییەک و چێژێکی تایبەتی بە هەڵسوڕان و جوڵە و مەودای ڕووداو دەدات.کەسێتییەکان بە پێی یاسایە نوێیەکانەوە مەزراندنیان بۆ دەکرێت ،سەرەڕای ئەوەی کە فانتازیا جۆرێکە لە گێڕانەوە هەموو ئەو کارانەی کە لە فانتازیادا ئەنجام دەدرێن کۆمەڵێک یاسا لە خۆدەگرن کە گشتیان پێچەوانەی یاسا ناسراوەکانی واقیعین .هەر پێناسەیێک بۆ فانتازیا بکرێت بەگشتی ڕۆڵی کەسێتیی فانتازیایی پێویستە بەپێی یاسا تایبەتییەکەی دەربکەوێت ئەگەر بەپێی یاسا نوێیەکە نەبێت وەکو کەسێتییەکی ئاسایی ڕووداوێکی ئاسایی ئەژماردەکرێت.

((ئەم پێنج جۆرە لە کەسێتیی "کەسێتیی مێژوویی ،کەسێتیی ئەفسانەیی ، کەسێتیی خوازەیی ، کەسێتیی کۆمەڵایەتی ، کەسێتیی فانتازیا"لە توانای چیرۆکی فانتازیاییدا هەیەلە خۆیان بگرێت و بیانگۆڕێت لە بوونەوەرەوە بۆ بوونەوەری سەروو سروشتیی،لێرەدا ناو ڕۆڵێکی ستراتیژی دەبینێت ئەگەرچی زۆربەیان لە پێکهاتەی کەسێتیی فانتازیان کەلە کەسێتیی خوازەیی و کۆمەڵایەتی وەرگیراون پشت بەستن بەم جۆرەی سەرچاوە ،کە نموونەکانی لەو واقیعەی کە ڕووداوەکانی سەروو سروشتین))(شعیب حلیفي، ٢٠٠٩، ص ٢٠٥)

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

کەسێتیی مێژوویی و ئەفسانەیی و خوازەیی و کۆمەڵایەتی و فانتازیی بۆی هەیە هەر پێنج جۆر لە کەسێتیی لە چیرۆکی فانتازیادا مەزراندنیان بۆ بکرێت .(("فرانز هلنس" سەبارەت بە ئەدەبی فانتازی دوو ئاراستە دیاری دەکات: یەکیان دەرەکییەو ئەوی تریشیان ناوەکییە. لە فانتازیا دەرەکییەکەدا نووسەر کەسێتییەکانی لە بوونەوەرە میانەییەکانەوە وەردەگرێت، وەک خێو، قەزەم، جنۆکە، پەریی دەریا...هتد، هەموو ئەم بوونەوەرانەش رۆڵی میانگیر "الوسیط" دەبینن. وەک دەردەکەوێت ئەمەیان جۆری دووەمی دابەشکردنەکەی تۆدۆرۆفە، کە تۆدۆرۆف بەوە ناویان دەبات خۆیان لە بنەمادا سەروو سروشتین و لە مرۆڤ بەهێزترن))(محەمەد تاتانی، ٢٠١٥،ل ٥٩) لە بنەڕەتەوە دوو جۆر لە فانتازیا لە لایەن تۆدۆرۆفەوە دەستنیشان کراوە یەکیان نیوە مرۆڤە نیوەکەی تر بوونەوەرێکی دیکەیە بۆ نموونە ماسییە یان مەیموونە یان هەر بوونەوەرێکی دیکەیە بەڵام جۆری دووەم خۆی لە بنەڕەتەوە بوونەوەری سەروو سروشتە وەکو دێو جنۆکە ،قەزەم ،پەری دەریا هتد..کە لە مرۆڤ بەهێزترن و کاری لە رادەبەدەر ئەنجام دەدەن.((جۆری دووەمێش کە فانتازیای ناوەکییە، ئەمەیان بەرهەمی گیانێکی شاعیرانەیە، لێرەدا کەسێتیی سەرەکی خودی نووسەرەکەیە، ئەو نووسەرە کەسێتییەکەی فرە دەبێت، زیاد دەکات، دەگۆڕێت، لەگەڵ مادە یان توخمدا تێکەڵ دەبێت.))(محەمەد تاتانی ، ٢٠١٥، ل٥٩-٦٠) فانتازیای ناوەکی بەرهەمی گیانی شاعیرانەیە،نووسەری ڕۆمانەکە خۆی ڕۆڵەکە دەبینێت لە ڕێگای چەندین جۆر لە کەسێتیی ،هەر خۆی فرە کەسێتییەو زیاد دەکات لەگەڵ مادەی تر وتوخمی تردا یەک دەگرن،هەروەکو چۆن شاعیر پەیام وەردەگریَ کە سەرچاوەی هەڵچوونەکەی لە خەیاڵێکی زدارییەوە. ((ئەگەر ئەم دەربڕینە لە ڕۆمانێکدا بەهەمان شێوە بەرچاو بکەویَ، دەشیَ ئەو وەختە کێشەداربیَ، چونکە هەموو ڕۆمانەکە کە خولقیَنراوی فەنتازیاو خەیاڵە، ناتوانریَ ئاماژەی شت و کەسایەتییەکانی لەواقیعدا بکریَ. "بوونی" ئەوان تەنیا لە دنیای نیشانە زمانییەکاندایە. لەلایەکی ترەوە لەوەیە گونجاوبێت کە بوتریَ لەسەرجەمی ڕۆمانەکەدا، تەبیعییە، کە سیستێمی ڕیفیرینسێک هێنراوەتە کایە. ئەم دەربڕینە "دەرگاکە داخە!" بەشێوەیەکی گشتی هەر دەربڕینێکی زمانیی ئاسایی نییە. ئەمیش لەچوارچێوەی ڕۆمانە بەخەیاڵە بونیادراوەکەدا دەگەڕێتەوە بۆ دەرگایەکی دیاریکراوی ناو ڕۆمانەکە.))(ئەنوەر جاف، ٢٠١٥-٢٠١٦،ل٢٨) کاتێک کە ناوی کەسێتییەکی فانتازی دەهێنین، بۆ نموونە جنۆکە،لە راستیدا کەس جنۆکەی بە هەردوو چاوەکانی خۆی نەبینیوە ،تەنها لە ڕێگای دەربڕینی چەند وشەیەکەوە ئەو کەسێتییەلە واتایەدا خۆی دەدۆزێتەوە.((جۆراو جۆری لەکەسێتیی فانتازیادا بەردەوام گەشە دەستێنیَ ناتواندرێت بە ڕەهایی دەستنیشان بکرێت تەنها لە ڕێگای ئەو دەقە چیرۆکییە فانتازییایەنەوە نەبێت ،کە تایبەتمەند و هەڵگری سیفەتی گۆڕاوەکانن ، دژیەکی لەلایەک ، گۆڕاو و دەرئاسا و سەروو سروشتی لەلایەکی دیکەوە)) (شعیب حلیفي، ٢٠٠٩، ص ٢٠٨) کەسێتیی لە فانتازیادا جۆراو جۆرن بۆ دەستنیشان کردنی جۆری تایبەت لە کەسێتیی لە سەرەتاوە تا کۆتایی ئاسان نییەچونکە لە فانتازیادا کەسێتییەکان گۆڕاون ، لە گۆڕانی کەسێتیی لە شێوەو ناوەوەدا ،یان لەشێوەی ئەرواح دەردەکەون . ((یۆلیا کریستۆڤا لە بەشێک لە نووسینەکانیدا بە تایبەتی ئاماژە بە"هێزی ترس"دەکات کە تیایدا هەندێک لە لایەنە دژوارو قێزەونەکانی ڕۆشنبیرە ڕۆژاواییەکان لە ڕێگای تارماییەکانەوە بەرجەستە دەکات کە زۆر قێزەون و شەرمەزارکەرن ،لە هەوڵدایە لە ڕێگای ئەم جۆرە بوونەوەرانەوە پەردە پۆشیان بکات ،هەموو ئەو کارانە بخاتە ڕوو کە لە ڕۆژاوادا بوونیان هەیە بەڵام بیَ ئەوەی ئاماژە بەناوی کەسێک بکات، بەم شێوەیە ئەم بوونەوەرانە هەڵدەستن بەشاردنەوەی ڕەهەندەکان لە ڕوویەکەوە و ئاشکراکردنی لە ڕوویەکی دیکەوە))(سامي الدروبي،١٩٨١،ص ٢٣٦) یۆلیا کریستۆڤا بۆ ئەوەی گشت دیاردەکانی سەردەمەکەی بخاتە ڕوو لە ڕێگای بوونەوەرە تارماییەکانەوە دەخاتە ڕوو لەلایەک ڕەخنە دەگریَ لەلایەک سەرزەنشتی دەسەڵاتداران و ڕۆشنبیرانی ڕۆژئاوا دەکات بەڵام ناوی کەس ناهێنێت،بەم شێوەیە بە بەردێک چەند چۆلەکەیێک دەپێکێت.

تەوەرەی دووەم :

جۆرەکانی کەسێتیی فانتازی:

ئەوانەی باسیان لە گروپ و کۆمەڵە کەسێتییەکانی فانتازیایان کردووە هەریەکەیان بە جۆرێک و کۆمەڵەیێک دەست نیشان دەکەن ،لە هەموویان لە پێشتر تزفتیان تۆدۆرۆفە کە لە کتێبی دەروازەیێک بۆ ئەدەبی فانتازیا کە ئەلصدیق بو عەلام لە ساڵی ١٩٩٣ دا لە زمانی فەرەنسییەوە وەرگێڕاوتە سەر زمانی عەرەبی ،بەڵام فرانس هلنس و فیلیب هامون و گریماس و فلادیمێر پرۆپ و هەروەها فۆرمالیستە روسەکان ،چەند نووسەرێکی عەرەبی وەکو جاحز و جرجانی وسەعید یەقتین،هەریەکەیان شتێکیان بۆ کەسێتیی فانتازی خستووەتە روو، کە پێشتر باسکراوە،لێرەدا زیاتر جەخت لە بۆچوونەکانی تۆدۆرۆف دەکەینەوە،راو بۆچوونی ئەوانی دیکەش دەخەینە روو، بۆ ئەوەی لەم هەموو راوبۆچوونەدا کەسێتیی فانتازی لە سەروو سروشتی و نیمچە سەروو سروشتی و گۆڕاوەکان بە گشتی بخەینە ڕوو . ((گرنگترین ئەو بوونەوەرە فانتازییانەی تۆدۆرۆف دەیانخاتە روو بریتین لە:خێو،شەیتان،خوێنمژ،مرۆڤی بە گورگبوو، جادوگەر، بوونەوەری نەبینراو تارمایی،خێوی ئاژەڵی..هتد.پاشان بە شێوەیەکی گشتی بوونەوەری فانتازی بەسەر دوو جۆردا دابەش دەکات:جۆری یەکەمیان کۆمەڵەی گۆڕاوەکانن،واتە ئەو بوونەوەرانەی لە بنەمادا خۆیان مرۆڤن گۆڕاون بۆ گیانەوەری تری وەک مەیموون،...جۆری دووەمیش ئەوانەن ،کە لە بنەمادا خۆیان بوونەوەری سەروو- سروشتین و لە مرۆڤ بەهێزترن،بۆ نمونە جنۆکە))(محەمەد تاتانی،٢٠١٥،ل٥٨)تارمایی و رۆحەکان و فریشتە و حۆری لە رۆمانە کوردییەکان بەرچاو دەکەون ،ئەگەر چی محەمەد تاتانی بەشێوەیەکی گشتی باسی لێوەکردووە،بەڵام گەڕانەوەی مردوو لە شێوەی ئەرواح و دۆنادۆن کە لە رۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکانهاتووە،هەروەها هاتنی رۆحی کەسێتیی مێژووی و کۆمەڵایەتی بۆ ناوجەستەی مرۆڤی ئەو سەردەمە، بۆ نموونە سەلاحەدینی ئەیوبی بۆ ناو جەستەی مەغدیدی شێلم فرۆش لە رۆمانی دەغدو دا هەیە،لە لێکۆڵینەوەکەیدا نابینرێت. ئەوانەی باسیان لە گروپ و کۆمەڵە کەسێتییەکانی فانتازیایان کردووە هەریەکەیان بە جۆرێک و کۆمەڵەیێک دەست نیشان دەکەن .زۆربەی ئەوانەی کە لە رۆمانی فانتازیایی دەکۆڵنەوە هاوڕان کە گێڕەرەوە پێویستە کەسی یەکەمی تاک بێت ، تزفتیان تۆدۆرۆف سەرمەشقیانە، هۆیەکەشی گەیاندنی پەیامی فانتازیایە لە کاتی راڕا بوونەکەدا کە ترس و راڕایی دەورووژێنێت،پێویستە متمانە دروست بکات لە نێوان گێڕەرەوەو خوێنەردا ،ئەو متمانەیە نەبێت ، کەواتە فانتازیا دروست نابێت.

یەکەم: کەسێتیی سەروو- سروشتی

کەسێتیی سەروو سروشتی ئەو جۆرە کەسێتییانەن کە لە بنەماوە خۆیان سەروو سروشتین، کاری دەرئاسا ئەنجام دەدەن زۆربەی نووسەران ئەم جۆرە کەسێتییانە بەکار دەهێنن ،چونکە بەتوانای ئەم جۆرە کەسێتییە سەروو سروشتییانەوە ڕێڕەوی تەواوی رۆمانەکەی دیاری دەکەن لە کات و شوێنی پێویستدا،ئەگەر ئەم جۆرە کەسێتییە فانتازییە دەرئاسایانە دەست بەکار نەبن بۆ کردنەوەی گرێیەکان رووداوەکە دەپچڕێت و کۆتایی پێدێت بێئەوەی رووداوەکە بگاتە لوتکە لە نموونەی ئەو جۆرە کەسێتییە بوونەوەرە فانتازیانە"ئەسپە سپییەکان و بالندە سپیەکان" لە رۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکاندا کە لە دەوروبەری جەلادەت و دالیا سیراجەدیندا دەسوڕێنەوە. جۆرەکانی کەسێتیی سەروو سروشتی لە ڕۆمانە کوردییەکان فریشتە و حۆری و جنە خێرەومەندەکان و جنە شەڕانگێزەکان و شەیتان و ئەڕواحەکانن.. هتد.((دیاردەی گرنگیدان بە تارمایی دیاردەیەکی کۆنە دەگەڕێتەوە بۆ بیرکردنەوەی مرۆڤە سەرەتاییەکان، لە مردن و ئەوەی لە دوای مردندا ڕوودەدات...دریدا گرێی دەدات بە مێدیای هاوچەرخ کە بە پێی بۆچوونی ئەو، ئەو شوێنانەن کە تارماییەکان تیایاندا بوونیان هەیە))(شاکر عبدالحمید ،٢٠٠٩،ص٢٣٤) بیرکردنەوەی مرۆڤ لە مردن بەرەو دنیای خەیاڵ و ترسی دەبات پرۆسەیێکە کە مرۆڤ لە پێشتردا تاقی نەکردۆتەوە ،دیاردەی تارماییەکان زۆر کۆنە لەو کاتەوە دەست پێدەکات سەرەتای بیرکردنەوەکانی مرۆڤە بۆ مردن و ئەوەی لە دوای مردندا ڕوودەدات ، دریدا پێی وایە ئەو شوێنانەی کە مرۆڤ بە ترسەوە لە چاوەڕوانی تارماییەکاندایە،یان ئەوەی لە دوای مردندا ،رۆحی مردووە ستەملێکراوەکان دەگەڕێنەوە.

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

((چیرۆکی فانتازیا جۆرێکە لە ئەدەب کە میتافیزیکی تێدایە،کە لەچەند جۆرێکی ئەدەبیدا دەردەکەوێ وەک حیکایەت ،حیکایەتی پڕوپووچ، داستان ، رۆمان...هتد کە لەسەدەی هەژدەهەمدا لە ئینگلتەرا گەشەیکرد خاسیەتەکانی بریتین لە: ١- بابەتەکانی لە شەیتان و سیحربازی ومردن و تارمایی و خوێنمژ وەردەگرێ. ٢- بابەتەکانی لە شوێنی ڕاگوازراو، تێکدراو وکاولکراو وخەرابە وقوڵتە کۆنەکان وەردەگرێت. ٣- خوێنەر ڕاڕادەبێت لە نێوان ڕاست و درۆدا ،لەپێش ئەوەی باوەڕبە ڕاستی ڕووداوە سەرسوڕهێنەرەکە بکات، لەبەر ئەوەی نووسەر خەیاڵی ڕووداوێک دەکات بوونی هەبێت ،بەڵام ئەمە لەواقیعەوە دوورە ، سەروو سروشتییە))(محمد عزام،٢٠٠٣ ، ص ٢١) میتافیزیکی بە واتای سەروو سروشتی هەموو ئەو ڕەگەزە ئەدەبییانەی کە فانتازیایان تێدا بەدی دەکرێت وەک حیکایەت ،حیکایەتی پڕوپووچ داستان ، ڕۆمان .((لێدوانی فانتازیایی کەسێتییەک وێنا ناکات بۆ ڕازاندنەوە یان بۆ تەواوکردنی گرێ، بەڵکو کەسێتییەک دەستنیشان دەکات کە جڵەوی قەزاو قەدەری بە دەستەوەیە،زاراوەی جیاکردنەوە بە تەنها بنەمایەکە بۆ کەسێتی لەو جۆرە هەر وەکو فیلیب هاموون دەڵێت:پێکهاتەکە تەنها لە دووبارە کردنەوە و کەڵەکە بوون و گواستنەوە نابێت بەڵکو لە بەرەنگار بوونەوەش دەبێت لەگەڵ کەسێتی واقیعی دەرەکیدا، هەروەها کەسێتییەکانی جیهانی ناوەوە کە تیایدا دەجوڵێت، بەرەنگار بوونەوە سیمایەکە لە سیماکانی کەسەکانی فانتازیا هەروەکو لای "لۆفکرافت"و هۆڤمان دەردەکەون))(شعيب حليفي، ٢٠٠٩، ص ١٩٩) کەسێتییەکانی بەشدار بوو لە فانتازیادا وێنای کەسێتییەکی رازاوەو بۆ کات بەسەر بردن وێنا ناکات ،جۆرە کەسێتییەک دەستنیشان دەکات کە قەزاو قەدەر بەدەست خۆی بێت ، هامون دەڵێت: پێکهاتەی کەسێتییەکە تەنها بۆ دووبارەکردنەوەی رۆڵی کەسێتییەکە نابێت بەڵکو لە روو بەڕوو بوونەوە و بەرەنگار بوونەوەی بەرامبەر نەیارەکانی دەبێت.((شێوەکانی سەروو سروشتی لە بوونەوەرێکەوە بۆ بوونەوەرێکی دیکە دەگۆڕێ، بنەمای بوونەوەرە ئاوێتە بووەکان لەگەڵ بنەمای جنۆکەکان دەگۆڕێ هەروەها لەگەڵ مرۆڤە باوەڕدارەکان کە خاوەن کەراماتن ،ئەوانیش جۆرێکن لە بوونەوەرە سەروو سروشتییەکان لە پێکهاتەی ڕۆحی سروشتی جیاوازە لەگەڵ مرۆڤی ئاسایی ،ئەوان هەڵگری ڕۆشنبیری ئیسلامی و پیاوی باوەڕدارن،تا ڕادەیەکی زۆر وێنەی نموونەن لەوەڵامدانەوەی خودا بۆ بەندەی خۆی،ئەوان دەگەڕێن لەسەر زەویدا وا هەڵس و کەوت دەکەن کە هەموو شتێک لە لەژێر دەسەڵاتی خۆیانە ،بە زووترین کات دەگەنە شوێنی مەبەست بە خێراییەکی زۆر جێگایان دەگۆڕن))(صفاء ذياب،٢٠١٥،ص ٢٢٨) نموونەی ئەم ئاژەڵانە هەندێکجار ئاوێتەیە یان تێکەڵەیەکە نیوە بە نیوە نیوەی مرۆڤە نیوە ماسییەهتد..لە فانتازیادا تیایاندا هەیە سادەیە هەر ئاژەڵەکە خۆیەتی بەڵام گێڕەرەوە هەندێ سیفاتی ناوازەی بۆ زیاد دەکات،ئەو سیفەتانە گرێی ڕووداوەکان دەکەنەوە هەندێکجار بەردەوامیێ پێدەدەن هەندێکجاریش ڕووداوەکە دەپچڕێت ئەگەر کاری فانتازی و رووداو و شوێنی فانتازی نەبێت کۆتایی دێت بەڵام ئەمجۆرە ئاژەڵانە بەخێرایی لەڕووداوەکاندا جوڵە دەکەن لەپچڕان و کۆتایی هێنان ڕزگاری دەکەن لە هەمان کاتدا چێژو خۆشی بە خوێنەر دەبەخشن.

دووەم :کەسێتیی نیمچە سەروو- سروشتی

کەسێتیی نیمچە سەروو سروشتی :بریتیە لەو جۆرە کەسێتییانەی کە لە بنەڕەتەوە کەسی ئاسایین ،بەڵام میکانیزمی کارکردنی بەشێک لە جەستەیان یان یەکێک لە ئەندامانی جەستەیان ئەکتیڤ دەبێت، لەگەڵ کەسی ئاسایی جیاوازتر دەبێت کاری دەرئاسا ئەنجام دەدات.بۆ نموونە کۆئەندامێکی یان ئەندامێکی جەستەی مرۆڤ،وەک چاو لە مرۆڤدا کاری ئاسایی خۆی کە بینینە ئەنجام دەدات،هەر ئەو ئەندامەی لەشی مرۆڤ لە کەسانی گۆڕاودا ئەو دیو دیوارەکان دەبینێت،یان زۆر سەیری ئامێرێک بکات وردی دەکات،یان کە سەیری بەلوعەیەک دەکات ئاوەکە دەوەستێنێت.بە هەمان شێوە بۆ ئەندامەکانی دیکەی وەکو زمان و هەستی بۆنکردن لە لووتدا،یان هەستی بیستن لە گوێچکەدا دەنگەکان لەیەک جیادەکاتەوە هەست بە بوونی بوونەوەر دەکەن لە دوورەوە،لە نموونەی مەریوانی کوکوختی لە رۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان،گوێی لەسەر زەوی دادەنێت و لە دورەوە هەست بە هاتنی قاچاغچییەکان دەکات .لە لێکۆڵینەوەکەی محەمەد تاتانیدا ((جۆری دووەمیان نیمچە سەروو- سروشتین، واتە تێکەڵەیەکن لە کەسێتیی ئاسایی و سەروو- سروشتی، ئەمانە بە تەواوی بوونیانەوە

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

سەروو- سروشتی نین، بەڵکو لە بنەمادا مرۆڤی ئاسایین، بەڵام یەکێک لە ئەندامەکانی جەستەیان، بەتایبەتی یەکێک لە ئەندامەکانی هەستکردنیان نائاساییەو ئەندامێکی سەروو- سروشتییە))(محەمەد تاتانی، ٢٠١٥،ل٥٨)لە جۆری دووەمیاندا بوونەوەرەکە نیمچە سەروو سروشتیە لە بنەڕەتەوە مرۆڤن بەڵام یەکێک لە ئەندامەکانی هەستییان نائاساییەو سەروو سروشتییە ئەمە وا دەکات کە ئەوکارە لە ڕاددە بەدەرانە ئەنجام بدەن کە مرۆڤی ئاسایی لە توانایدا نییە،بەشێکی زۆری کەسێتییەکانی ڕۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان لە جۆری نیمچە سەروو- سروشتین.

سێیەم: کەسێتیی گۆڕاو

کەسێتیی گۆڕاو بریتییە لەو کەسێتییەی کە لە بنەمادا مرۆڤە بەڵام بە هۆی ژینە ئەزموون"خبرة" ئەندامێک یان کۆئەندامێک لە جەستەی چالاک دەبێت بە شێوەیەکی نائاسایی و جیاواز لە مرۆڤی ئاسایی ،بە هۆی ئەم سیفەت و چالاکییەوە کاری فانتازیایی ئەنجام دەدەن. ((ئەگەر بنەمای ڕوو بەڕوو بوونەوە ، هاوتا بوون لە نێوان جەستەو ڕۆحدا بکەین بە پێوانە هەروەکو جەستە "بینراو بەرجەستەیە"بەڵام ڕۆح"نەبینراوە و بەرجەستە نییە" دەتوانین بنەمای دژواری جووت و تاک وەکو هۆکارێک لە هۆکارەکانی یارمەتیدەر بۆ لە دایک بوونی دژیەکی،بەڵام بوژانەوەی ڕاستەقینە بۆدژواری لە پەیوەندی دوانەیی نێوان بەش و گشتدا پەیوەندییەکی گوماناویی و ناجێگیرەو جێگۆڕکێ دەکات لەهەمان کاتدا ،پەیوەندی بەش و گشت و بەش و بەش وگشت و گشت...لە حاڵەتی هاوتا بوونی تاکدا جەستە بەشێکە لە ڕۆح،بەڵام کاتی نا هاوتا بوونی تاکدا ڕۆح دەبێتە بەشێک لە جەستە ،بەڵام لەکاتێکدا کە جەستە بەشێک بێت لە ڕۆح ،ئەمە دژوارییە لە دووانەی جەستە و ڕۆحدا))(هۆشەنگ درویش، ٢٠١٠، ل ٥٤) لە نێوان جەستە و ڕۆحدا ،جەستە لە لاشەیەکی زیندوو پێکهاتووە و بەرجەستە و دیارە بە چاو ،بەڵام ڕۆح بەرجەستە نییەو نادیارە ،پەیوەندییەکی توندو تۆڵ لە نێوان جەستە و ڕۆحدا هەیەو تەواوکەری یەکترن.کەسێتیی گۆڕاو مەبەست ئەوە نییە کە لە ڕووی شێوەی دەرەوەیدا گۆڕانی بەسەردا بێت،باڵ و شاخ دەربکات بەڵکو زیاتر مەبەست لەوە دایە ئەم بوونەوەرە لە ناخەوە بە پێی تێپەڕ بوونی کات گۆڕانیان بەسەر دادێت تێکەڵ بە جیهانی بوونەوەری سەروو سروشتی دەبن دواتر خۆشیان دەبن بە بوونەوەری سەروو سروشتی،یان ئەندامێک لە لەشیان چالاک دەبێت و کاری فانتازیی ئەنجام دەدات،کە جیایە لە کەسانی ئاسایی. ((کەسێتییە فانتازیاییەکان خۆیان هەڵدەستن بە کاری سەروو سروشتی لە دوای چرکە ساتێک دەگەڕێنەوە دۆخی ئاسایی خۆیان کە هەندێ جار مرۆڤە یان ئاژەڵە یان ڕووەکە ،بەڵام کەسێتیی سەرسوڕهێنەر خۆی لە خۆیدا سەروو سروشتییەبە سروشت و پێکهاتەی خۆی وەکو جنۆکە بوونەوەرە سەروو سروشتییەکان کە بەپێی کۆئەندامی زاوزێ نەوەی لە ڕەگەزێک زیاترن))(صفاء ذياب، ٢٠١٥،ص ٢٠٤) کەسێتییە فانتازیاییەکان هەڵدەستن بە ئەنجامدانی کاری فانتازیایی دواتر دەگەڕێنەوە باری ئاسایی خۆیان ،کەسێتییە گۆڕاوەکان و کەسێتییە سەروو سروشتییەکان کە بریتین لە فریشتە و جنۆکە کە لە ڕووی ڕەگەزەوە لە هەدوو ڕەگەزەکەدا بوونیان هەیە. ((یەکێک لە سیماکانی کەسێتیی پرۆپووچ لە توانایدا هەیە بگۆڕێت لە مرۆڤەوە بۆ ئاژەڵ یان باڵندە یان هەر شتێکی دیکە)) (ابراهيم طالب، ٢٠٠٤، ل ٧٦)زاراوەی فانتازیا لە زۆر ڕووەوە و لە زۆر بواردا مەزراندنی بۆ دەکرێت ،لەگشت جۆر و بوارەکاندا هەر واتا خەیاڵی ئەفسوناوی و سەسوڕهێنەرەکە دەگەیەنێ. ((کەسێتیی لە چیرۆکی فانتازیادا بە پێکهاتەیەکی بنەڕەتی دادەنرێت بە هۆی ئەو پەیوەندییە بەهێزەی بە ڕووداوەکان و کارەکان و دەربڕینەکانەوە هەیە، کە بۆی هەیە فانتازیا دروست بکات ،دەتوانرێت گۆڕانکاری تیادا بکرێت لە ڕێگای بوونەوەرە گۆڕاوەکانەوە کە زۆر پێویست ناکات بوونەوەری مرۆیی بن ،دەکرێ ڕووەکی بن یان ئاژەڵی یان ڕۆحی نامرۆیی))(بن دبلە جلول، ٢٠١١-٢٠١٢،ص٣٢) کەسێتیی یەکێکە لە ڕەگەزە بنەڕەتەکانی چیرۆک و ڕۆمانی فانتازیادا کاریگەریان لەسەر بەرەوپێش چوونی ڕووداودا هەیە هەروەها دەگۆڕێن بۆ بوونەوەری دیکە یان بە نیوەیی نیوەی مرۆڤە و نیوەکەی تر ماسییە،هەندێک جار کەسێتییەکان مرۆڤ نین ،یان بوونەوەری دیکەن وەکو ئاژەڵ یان پەلەوەر یان ڕووەک ،کاری دەرئاسا ئەنجام دەدەن،خەیاڵ لە دروست بوونیاندا ڕۆڵی هەیە.

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

تەوەرەی سێیەکەم: کەسێتیی سەرەکی لە رۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان:

جەلادەتی کۆتر: جەلادەتی کۆتر کەسێتیی فانتازیی و پاڵەوانی رۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان، شەش مانگ لە دوای لە دایک بوونی، ئیسماعیل کۆتری باوکی سوێند دەخوات کە مەریەم فەیزی دایکی لە بینینی جەلادەت و براکەی مەحروم بکات،مەریەم لە خەفەت دوورخستنەوەی لە منداڵەکانی بە زک دەدات و دەمرێت ،جەلادەت دایکی خۆی نابینێت، ئەنجامدانی سەفەرە دوور و درێژەکانی لە نێوان واقیع و خەیاڵ و جیهانی راستەقینەو جیهانی سەرروودا((ئیرادەیەک هێدی هێدی لە ناو رەوتی ئەم رۆمانەدا زیاتر و زیاتر ئاشکرا دەبێت، بەجۆرێک مرۆڤ لە کۆتاییدا وەسوەسە و خەیاڵی ئەوەی لا دروست دەبێت کە لە نێوان مردنی بێدەنگ و تراژیدی خانمی مەریەمی فەیزی و توانای جەلادەتدا لەسەر برینی سنوورەکانی مەرگ و گەرانەوە جۆرە پەیوەندییەک هەبێت،کە نهێنییەکەی لەدەرەوەی دەسەلات و توانای ناچیزی ئێمەیە لەسەر تەفسیر.))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل ١٧-١٨) جەلادەت بە هۆی هێزێکی نادیارەوە بەرگەی هەموو ئازارەکان دەگرێت فلووتێکی ئەفسووناوی هەیەو خاوەنەکەی سەرمەد تاهیرە مردووە بەر لە مردنی وەسییەت دەکات کە فلووتەکە بدەن بە جەلادەت،کە ئەو کاتە تەمەنی هەشت ساڵ بووە،ئیسحاقی لیو زێرین مۆسیقارێکی بە توانا بوو کە لە ژن و کچەکەی جیا دەبێتەوە ،ژیانی خۆی بەگشتی تەرخان دەکات بۆ مۆسیقا فێرکردنی جەلادەتی کۆتر و سەرهەنگ قاسم ،لەدوای بێئومێدبوونی لە فێرکردنی کچەکەی، شەوان پێکەوە تا بەیانی عەزفدەکەن،گوێ لە مۆسیقا دەگرن،هەمیشە وا بیردەکەنەوە وەک چاوەروانی کەسێک بن لە دونیایەکی ترەوە بێت و فێری مۆسیقایان بکات ،لە دوای ئەوەی لە ماڵەکەی ئیسحاقی لیو زێرین دەردەچن و بەرەو سنوور بەرەو رێگای هات و نەهات هەنگاو دەنێن، لە رێگای خۆیاندا چەندین بریندای پێشمەرگە لەسەرە مەرگدا بە مۆسیقا چاکدەکەنەوە، چەندین مردوو زیندوو دەکەنەوە جەلادەت خۆی سێ جار دەمرێت و دەژییتەوە جاری یەکەم لە نێوان رێگای سلێمانی و بەغداد ،لەکاتی بەشداریکردن لە ڤیستڤاڵێک لەگەڵ پۆلێک هاورێی مۆسیقار توشی رووداوێکی هاتووچۆ دەبن، لە جاری دووەمدا لەسەردەمی گەرمەی شەری عێراق و ئێراندا ،لەگەڵ ئیسحاقی لیوزێرین و سەرهەنگ قاسم بەدەم لێدانی مۆسیقاوە دەکەونە ناو کەمینی سوپا هەرسێکیان دەکوژرێن، جەلادەت بە شێوەیەکی دەرئاسا لە لایەن سامیری بابلییەوە ،دواتر ئوم فەزل لەسەر شانی خۆی دادەنێت و رزگاری دەکەن و دەیبەن بۆ شاری سۆزانییەکان بۆ لای دکتۆر موسای بابەک و دالیا سیراجەدین. کەسێتیی فانتازی جەلادەتی کۆتر پانتاییەکی فراوانی رۆمانەکە داگیر دەکات، بەختیار عەلی رۆماننوس خۆی گەواهی ئەوە دەدات کە بەشێک لەدەسەڵاتی گێرانەوەی رۆمانەکە دەدات بە جەلادەتی کۆتر و گەواهی ئەوە دەدات کە یەکەم جارە پاڵەوانێک دەستنیشان دەکات بۆ رۆمانەکەی کە لە نزیکەوە بینیویەتی. جەلادەت دەکەوێتە عەشقی دالیا سیراجەدینەوە ،بەلام دالیا دڵی لای باسم جەزائیرییە،کاتێک جەلادەت لەوە تێدەگات ،تێدەکۆشێت بۆ ئەوەی ببێتە هاوکار و یارمەتیدەریان بۆ عەشقە ناکامەکەیان ، لە جاری سێیەمدا لە خاچ دەدرێت و شارۆخی شارۆخ بە فریای دەکەوێت و لە شێوەی عیسا پێغەمبەر زیندوو دەبێتەوە ،((شارۆخی شارۆخ بەدرێژایی رێگا ئەو ئاوازانەی بۆ لێدەدا کە رۆح بە بەری مردووەکاندا دەکەنەوە،کە زام چادەکەنەوە.لەو رێگایەدا بۆ یەکەمجار جەلادەت دوای چەندین ساڵ پێی دەخستەوە سەر خاکی مۆسیقا،لەویادا دلنیابوو پێی خستۆتە زەویەکی دیبەوە کە جوگرافیایەکی تری هەیە.))(بەختیار عەلی،٢٠١٣،ل ٧١٥)دوای لە خاچدانی جەلادەت و گڕبەردان لە پوش و پەلاشی ژێر درەختەکە ،شاناز سەلیم دەبینێت بە زەردەخەنەیەکەوە وەک ئەوەی شەرەکی گەورەی لە جەلادەت بردبێتەوە ،دواتر شارۆخی شارۆخ دەبینێت ،بەناو ئاگرەکەوە دێت مێخەکانی لەدەستی جەلادەت دەردەهێنێت و دەیخاتە سەردەستی خۆی و لە ناو ئاگرەکەدا تێیدەپەرێت و بە جەلادەت دەڵێت ئێستا کاتی ئەوە هاتووە بچین بۆ شاری مۆسیقارە سپییەکان ،لە دوای جەنگی کەنداوی دووەمدا شاری سۆزانییەکان بە جێدەهێڵن،لە ئوتێلی گێلاسی سپی لەگەڵ سامیری بابلی نیشتەجێ دەبن لە دوای ئەوەی موسای بابەک ،جەلادەتی کۆتر بە شیاوترین کەس دەزانێت کلیلی ژێرزەمینەکە و تابلۆکان دەداتێ و گەشتە دوورو درێژەکانی جەلادەت لەنێوان جیهانە جیاوازەکاندا دەست پێدەکات لە شاری مۆسیقارە سپییەکاندا نامەی سەدان هەزار غەمگین دەهێنێتەوە

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

بۆ کەس و کار و خاوەنەکانیان،لەو گەشتەدا دیمەنی سەدان هەزار منداڵ و کوڕی دەبینێ ، کچی وای دەبینێ کە لە دوورەوە مێشکیانی دەخوێندەوە کە بیر لە منداڵ و ماڵ و حاڵ دەکەنەوە،سەدان هەزار پیر و پیرەژنی دەبینێ بە ئاسمانەوە دەبنە ئاگر، هەندێکیان نامەیان دەنووسی بۆ کەس و کاریان کە جلی سپییان لەبەردابوو بۆ ئەوەی جەلادەت بۆیان بگەیەنێتە کەس وکاریان،کە دەمێکە لە چاوەڕوانیاندان. فلووت ئامێری خوداکان بووە،بە درێژایی مێژوو، فلووت ئامێری خەلیقەت بووە،نەک مەخلوق وەک شیفا کە بە خۆی و فلووتێکەوە بەدەوری گەردووندا سەمادەکات و جیهان دروستدەکات.کەسێتیی جەلادەت تێکەڵاوە لەگەڵ"پان"دا،لەگەڵ "کریشنا" دا،لەگەڵ"شیفا " دا،"هێر میوولەر" دەڵێت:مسز دالیا من شتێک لە "کریشنا" لە جەلادەتدا دەبینم بە خۆی و فلووتەکەیەوە، فلووت ئامێری خوداکان بوو،میوولەر فلووت ئامێری خەلیقەتە نەک مەخلوق.(("هێر مێوولەر" سەیری دالیای دەکردو درێژەی بە خەیاڵەکانی دەدا و دەیگووت:مسز سیراجەدین لەوانەیە ئەم کوڕە کۆپییەکی تازەی خوداوەند پان بێت،خودای مێگەڵ و ڕان، خودای شوانکارەکان و سروشت لای گریکەکان،کوڕی هێرمس، کە نیوەی لەشی لە شێوەی ئادەمیزادایەو نیوەکەی تری لە ڕوخساری بزنێکی کێویدایە))(بەختیار عەلی،٢٠١٣،ل ٧٦٧) کۆمەڵێک سیفەتی هاوبەش و جیاواز لە نێوان"پان" و جەلادەتدا کە لە روخساردا جیاوازن،جەلادەت مۆدێلێکی تری جوانی ئەو مەخلوقە پڕ ئارەزووەیە،زۆرجار بە کاراکتەری شەیتان لەگەڵ ئەفسانە گریکییەکاندا تێکەڵاو دەکرێت،ئەوەی لە کەسێتیی جەلادەتی کۆتردا دەبینرێت لەگەڵ کارەساتی ئەو پرۆسەی قڕکردنە یەکدەگرنەوە، ڕۆژێک"پان"بەدوای نیمپییەک دەکەوێت کە کەسێتییەکی فانتازی گۆڕاوە دەگاتە سەر ڕووبارێک بەدەم دوعاکردنەوە دوعای قبوڵ دەکرێت،لە قامیشەکە ئەم فلووتە فانتازییە دروست دەکات،جەلادەت بە هەمان شێوەی پان ئەو مۆسیقایە دەژەنێ ،کە سامیری بابلی ناچار دەکات،لە دڕندەیەکەوە بگۆڕێت بۆ کەسێکی رزگارکەر،"پان"لە ئەدەبی گریکییەکان باوکی سیلینۆسە کە جۆرە بوونەوەرێکی سەیرە.جەلادەت جۆری کەسێتیی فانتازی خۆی بۆ دالیا سیراجەدین ئاشکرا دەکات ،کە لێرە بڕوات جارێکی تر ناگەڕێتەوە،تا ئەو کاتەی وەکو مەخلوقێک دەبینرێت ،دەتوانرێت لەلایەن کەسانی تری ئاساییەوە قسەی لەگەڵدا بکرێت،لەکاتی نائاساییدا مرۆڤێکی ترە. جەلادەت وەک کەسێتییەکی فانتازی کە دەگەڕێتەوە بۆ شار ،دەست دەکات بە سەفەرە دوور ودرێژەکانی،بە ئاراستەیەک کە ژیان بە قوڵایی مردن و ژیان دەبەستێتەوە،لە ژیانی قەقنەسیی جەلادەتدا هەفتەی چەندجار دالیا دەبینێت.((جەلادەتی کۆتر بارەکانی خۆی لە ئەسپەکان داگرت و لە کونجێکی گونجاوی یەکێک لە عەمبارەکاندا خستنیەسەر یەک و ئەسپەکانی یەکە یەکە ماچکردو بە ئاراستەی شاری مۆسیقارە سپییەکان ئازادیکردن،لەو ساتەدا کە ئەسپەکان وەک با بەرەو نادیار غاریان دەدا،جەلادەت لەو عەمبارەدا کە پێشتر مستەفای شەونم دەرگای ئۆقیانوسی هاوارەکانی بۆ خستبووە سەر پشت..دوای بەسەر بردنی کاتێکی نادیار لە شاری مۆسیقارە سپییەکان،ئێستا لە چارەنوسی ئەو کلیلە دلنیا نەبوو کە لەگەڵ هەموو شتێکی دیکەدا لەو ژوورەی خۆیدا لە گێلاسی سپیدا جێی هێشتبوو.))(بەختیار عەلی،٢٠١٣،ل ٧٤٥) مستەفای شەونم بە دەستی خۆی جەستەی جەلادەت تاقیدەکاتەوە ،تەواو پێی وایەقەقنەسە و لە خۆڵەمێش دروست بووە و تازە لە ناو ئاگر هاتۆتە دەرێ. جەلادەت دەیگووت:قەقنەس ئەو بوونەوەرە سەروو سروشتییەی کە لە خۆڵەمێشی خۆی جارێکی تر دروست دەبێتەوە،جەلادەت پێی وایە هەموو قەقنەسێک دوا دەرکەوتنی خۆی هەیە،جەلادەت ڕەنگی تا دەهات سپیتر دەبوو،دیارە ڕەنگی سپی لە ڕۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان،بە هەر کەسێک یان دەستەواژەیەک یان ناوێک یان شارێک یان ڕووداوێک بنووسێت فانتازییاوی دەبێت. لەگەڵ دەرکەوتنی باسم جەزائیری ،کەسێتیی فانتازی روخساری جەلادەت ڕۆشنایەکی تێکەوت ،لە کۆتاییدا توانی ئەو پەیامە مرۆڤایەتییە بگەیەنێت بە دالیاو باسم دوو عاشقی ناکام ،وێڕای ئەوەی جەلادەتی کۆتر زۆر دالیا سیراجەدینی خۆش دەویست بۆی شێت دەبوو بەڵام لە حەقیقەتی خۆشەویستی نێوان دالیا و باسم گەیشتبوو،نە دەبوو ببێتە کۆسپ لەبەردەمی ئەو خۆشەویستییە گەورەیە کە فیداکاری و قوربانی زۆریان پێبەخشی،زۆرجار جەلادەت هەندێک شتی نهێنی لە دەوروبەرەکەی دەشاردەوە ،تەنها بۆ ئەوەی ببێتە پردێک بۆ بەیەک گەیشتنیان. جەلادەت لەو ئێوارەیەدا پیاوێک بوو سپی سپی ،کە عەلی شەرەفیار دەستی لێدەدات

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

ئاگرێکی نهێنی لە ناوەویدا دەسووتا،گڕی قەقنەسێک کە دواجار دەسووتێت و لە خۆڵەمێشەکەی هە لناستێتەوە،بۆ دوا جار هەموو ئەوانەی لەو تۆڕە دابوون بەیەکەوە ،یەکە بەیەکە ماچیان دەکات و ماڵئاواییان لێدەکات بۆ دواجار بەرەو جیهانێکی دیکە دەڕوات.

دکتۆر موسای بابەک:دکتۆر موسای بابەک کەسێتیی فانتازیی شاری مۆسیقارە سپییەکان کوڕی ملیۆنێرێکی کوردی فەیلییە،کە هەمیشە لە بەغداد لە پەنای باوکیدا ژیاوە،بە کوردییەکی شەق و پەق لەو شارە لە باوکی زیاتر کەس قسەی لەگەڵدا نەکردووە،سەردەمانێک کە لە لەندەن بوو لەکاتی خوێندنی کۆلێژی پزیشکیدا یەکێک لە هاوڕێکانی دوو کچی جوان بەڵام دەموچاو درێژی نیشاندەدات و پێیدەڵێت ئەمانە کوردن . هەر بەو خەیاڵە بە دوای ئەو جوانییە شاراوەیەدا دەکەوێتە ڕێ .لە ڕۆژی یەکەمدا نائومێد دەبێت لە بینینی ئەو جۆرە مرۆڤە ،لەبری ئەوە مرۆڤانێک دەبینێت لە مەخلوقاتە برسییەکانی برۆگل و لە پەتاتە خۆرەکانی ڤان کوخ دەچن، بەردەوام لەگەڵ برینپێچ و پەرستارەکان باسی هونەر و تابلۆ دەکات کە کاریگەری لە دواڕۆژی مرۆڤ هەیە. پیاوێکە نیوە کۆمۆنیست نیوە بۆرژوا نیوەکەی تر ئیماندار ،واتا شتێک لە هەستی یەکسانی و سۆشیالیزمی و شتێک لە غروری بۆرژوازیانەی ڕۆژئاوایی ،شتێکی لە دڵەراوکێی دینی و هەستێکی مرۆڤانەی بە ویژدانی تێدایە،بە جۆرێک ئەم دوو بیرو باوەڕە تێکەڵاو دەکات بەڵام وەک کۆمۆنیستێک یان زاهیدێک ناژی.ئەو سەرەوەت و سامانەی کە هەیەتی لە باوکییەوە بۆی ماوەتەوە ،تەنیا لە یەک شتدا سەرفی دەکات ،ئەویش کڕینی تابلۆ و پەیکەرە،هیوای ئەوەیە لە داهاتوودا مۆزەخانەیەک دامەزرێنێ بە ناوی بابەکەوە.بەڵام لە کاتێکدا کودێتای شوباتی ساڵی ١٩٥٨ روودەدات لە دوای یازدە سەعات،کودێتاچییەکان بەسەر ماڵەکەی دادەدەن ،تابلۆکانی دەسوتێنن و پەیکەرەکانی دەشکێنن. لە دوای کودێتای شۆڤێنیەکان بەسەر کۆمۆنیستەکانی عێراق دەگیرێت لەگەڵ کۆمەڵێک شاعیر و شێوەکار و مۆسیقار،بەتۆمەتی کۆمۆنیزم بڕیاری لە سێدارەدانی بۆ دەردەچێت ،بەڵام بە موعجیزەیەک، شەوێک بەر لە تیربارانکردنی ڕزگاری دەبێت،بەهۆی بریندار بوونی کوڕی یەکێک لە کودێتاچییەکان بە ناوی عەواد ریکابی کەسێتییەکی خوێنڕێژیی شۆڤێنیە،داوا لە دکتۆر موسای بابەک دەکات کە کوڕەکەی ڕزگار بکات لە بەرامبەردا ناهێڵێت تیرباران بکرێت ، گەنجێک خاوەنی بڕوانامەی پەیمانگای شاهانەی بەریتانییە،خۆی و جانتاکەی دێتە شاری سۆزانییەکان لەوێ بنکەیەکی تەندروستی دەکاتەوە،هەوڵی کۆمەک کردن و دانانی بناغەی مۆزەخانەیەکی نهێنییە کە سەردابێکی نهێنی بۆ دروست دەکات لەم شارە سەیرەدا، بیر لەوە دەکاتەوە ئەو وڵاتە جێنەهێڵێت و بەرەو شاری سۆزانییەکان دەکەوێتە ڕێ ،هەموو توانا داراییەکانی دەخاتە گەڕ ،دکتۆر بابەک ئیشی ئەوەیە نەخۆشەکانی ئەو دەوروبەرە تیماربکات هەروەها رۆشنبیری گشتی دەربارەی ئەو نەخۆشیانەی کە بە پیسی ئاو گەرما و جووتبوونی سێکسییەوە بڵاودەبنەوە.جەلادەت دەڵێت: ((هەستم دەکرد تا زیاتر بەو شارەدا بچینە خوار...دیمەنەکان ئاڵۆزتر دەبن...هەموو شتەکان کۆمەڵێک مەتەڵ و پرسیاری نەکراوەبوون .هەتا دکتۆر موسای بابەک خۆی تەلیسمێک بوو لە تەلیسمەکان..))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣،ل١٠٨) موسای بابەک وەک ئەوەی لە ئاسمانەوە ناردبێتیانە ئەو شوێنە،ڕەنگی شوێنەکەی گرتبوو،بەڵام کەس وەکو شوێن یان کەسێتییەکی ئاسایی هەڵس وکەوتی لەگەڵدا نەدەکرد،لە نێوان کار و مەیلەکانی ،کەس وەکو خۆی نەیدەناسی. بوونەوەری فانتازی لە رووی بایۆلۆجییەوە شیکردنەوەی سەختە، چونکە ئەو بوونەوەرە فانتازییە لەیەک کاتدا لەبیابان و سەرشاخ و بنی زەریادا هەڵدەکات،بابەک ئەو کەسێتییە فانتازییە بوو ،زانست و هونەر و پیشەگەری لێکگرێدابوو . بینی ئەو شەبەنگە فانتازیایە لەلایەن موسای بابەکەوە کە لە کاتی بێهۆشی جەلادەتدا جگە لە دالیا موسای بابەکیش بینیویەتی،لێرەدا ئەوە دەردەخات کە هەرسێکیان کەسێتیی فانتازیین و لە هەمان تۆڕەکەدان. لەو شەوەوە کە جەلادەت بە برینداری دەبینێت ، لە دوای خۆی باشترین کەس کە بتوانێت ئەم شوێنە بپارێزێت جەلادەتە ،چونکە تەنها بە کەسێکی وەکو ئەو کە مردنی بەچاوی خۆی بینیوە دەتوانێت ئەم شوێنە بپارێزێت،ئەو شوێنەی کە خۆیان باسی دەکەن پڕە لە فریشتە و شەبەنگ و تیشکی نهێنی و گەرداوی تاریک. ماوەی بیست و پێنج ساڵ بابەک خەریکە بەڵگەنامە کۆدەکاتەوە،ئەو قوربانیانەی کە دەیانهێنن بۆ ئەو سنوورە بەشێکیان دەبن بە

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

ڕۆح بەشێکیان دەمرن و هەڵدەستنەوە،بەشێکی زۆریان بە کۆمەڵ زیندە بەچاڵ دەکرێن. موسای بابەک بە هۆی پیشەکەیەوە توانی زۆر لە هاوار و ئازاری سەدان هەزار کەسە غەمگینەکان رزگار بکات و بیکاتە بەڵگەی حاشا هەڵنەگر بۆ رای گشتی ،چ لە ڕێگای تابلۆکانەوە بێت چ لە ڕێگای تۆمارکردنی لە هزری خۆیدا ،چونکە هەرکاتێک لەو ژێرزەمینەدا ،جەلادەت و شوێنی پێشوازی لە ڕۆحەکان و هاوارەکان،لەلایەن جاسوسەکانەوە ئاشکرا بکرایە،مەترسی دەکەوتە سەر موسای بابەک، بیست و پێنج ساڵە لەهەوڵدایە بۆ ئەوەی لەناو ئەو گۆمە خوێناوییە بەڵگەیەک بەدەست بهێنێت،بەڵام هەندێک جار لەو ڕۆحانەی قورتار دەکرد سەدان خوێناو قوتیان دەدا،زۆر جار گلەیی لە یادەوەری خۆی دەکرد ، بەسەر سەرە رووتاوەکەی خۆیدا دەکێشا کە وەکو پێویست نەیتوانیوە ،هەموو هاوارەکان و ئازارەکان تۆمار بکات،بەڵام لە هەمان کاتدا کارێکی زۆری کردووە.(پۆرترێتی خانمێکی ئێجگار جوان بە ناوی "لەیلای نیلۆڤەر"ەوە کە لە پشتییەوە جێگایەک وەک کەمپی پەناهەندان بێت دیاربوو،کەروێشکی سەربڕدراو و لە ناو کۆمەڵێک کتێبدا،دوو مرۆڤی باڵدار لە هەوادا سیمرغێک سەردەبڕن،مۆمیاییەک لە ناو کۆمەڵێک ژنی سپی پۆشدا وەستاوە و تەماشای بولبولێک دەکات....))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣،ل ١٥٢) ژنێک بە تەنیا تەماشای بولبولێک دەکات کە بۆ مەعشوقەکەی دەخوێنێت،کۆمەڵێک تابلۆی دیمەنی زیندووی هەناسە و هاوارو ئازاری بەشێک لە مرۆڤە غەمگینەکانی تیادا تۆمار کراوە،لە سەردابە نهێنییەکەیدا مۆزەخانەیەکی دروستکردبوو،بۆ ئەوەی خوێن و ڕۆحی ئەو سەدان هەزار قوربانییە،هەر یەکەیان ببن بە بەڵگەیەک بۆ دەرخستنی ئەم کۆمەڵکوژی و زیندە بەچاڵکردنە بە کۆمەڵە بۆ رای گشتی و مرۆڤایەتی و ئاشکرا کردنی مەزڵومییەتی قوربانییەکان . ئەوەی موسای بابەکی سەرسام کردبوو سەلوا طحان ئەو کچەی بەر لە دروستکردنی تابلۆی شاری مۆسیقارە سپییەکان مردبوو و خۆشەویستی موسای بابەک بووا؟، کە لە کودەتای ساڵی ١٩٥٨ دەگیرێت و ئەتک دەکرێت وبە فەرمانی لە سێدارەدان ژیانی کۆتایی پێدێت بە تۆمەتی کۆمۆنیست بوونی ،سەلوا طحان لە دوای مردنی دەبێتە ڕۆح و ئازارەکانی لە کاتی خۆیدا نەگەیاندووە،لە ڕێگای ئەو تابلۆیەی کە لە مۆزەخانەکەی موسای بابەکەدایە دوای مردنی هاوار و ئازارەکانی ئاشکرا دەکات. لەو ڕۆژەی نامەکەی کیومەرسی خورەمی پێگەیشتووە،هەمان ڕۆژ دەگەڕەتەوە بۆ کوچەکانی ئەو شارە،لەو ڕۆژەوە بابەک پێی وایە ئەو دونیایەتەلیسمێکی گەورەیە،گۆڕانێکی بەسەردا هاتووە بووە بە دونیای واقیع لەپاڵ دونیایەکی فانتازیدا،لەو کاتەوە دکتۆر موسای بابەک کە نامەکەی سەلوا طحانی پێدەگات لە لایەن کیومەرسی خورەمییەوە،پێی وایە چووەتە ناو بازنەیەکی تەلیسماوی،وەک ئەوە وابوو نامەیەکی لە ئەبەدییەتەوە بۆ هاتبێت،ئەو کەسێتییەی کیومەرسی خورەمی دەموچاو پێچراو ،یەکسەر بزر دەبێت و لەبەرچاودا ون دەبێت ،دەشێت ئەو تابلۆیە پەیوەندییەکی وای بە هونەرەوە نەبێت،بۆ ئەوەی هەمووان لە بازنەیەکی تەلیسماویدا گرێبدات ، جەلادەت هەموو چیرۆکەکە بۆ دکتۆر بابەک دەگێڕێتەوە ،کەوا سامیری بابلی لە هەموو تاوانەکاندا تێوەگلاوە،کەچی خۆی وەکو فریشتە و ڕەبەنێک نیشان دەدات،موسای بابەک لە وەڵامدا دەڵێت: جیاوازی نێوان جەلاد و فریشتە دوو کەسێتیی جیاوازن،جەلاد ئەو کەسەیەکە مافی کوشتنی نییەو دەکوژێت،فریشتە مافی هەیەو نایکات، یەکیان فریشتەیە ئەویتر شەڕانگێزە ،سامیری بابلی لە هەردوو جۆرەکەیە.موسای بابەک بە جەلادەت دەڵێت:مێژووی مرۆڤایەتی گشتی ئەو پێرابواردنە گەورانەیەکە شەیتان لەگەڵ مرۆڤدا دەیکات،ئەوەی مرۆڤ ئەنجامی دەدات بە ناوی خوداوەیە،لە خوێن ڕشتن و ماڵوێرانی ،دواتر لەو لاوە دێتەوە بە فشقیات هەلاو کورگەل من شەیتان بووم خۆ خوا نەبووم؟! ((من ئەمشەو جەلادەت دەمەوێت پێتبڵێم کە تۆ چیتر ناوت جەلادەتی کۆتر نییە،تۆ ناوت جەلادەتی قەقنەسە..پاسەوانەکانی ئەو ئۆقیانوسە تۆ بەو ناوەوە دەناسن،چونکە تۆش مرۆڤێکی زیاد لە جارێک دەسووتێیت و لە خۆڵەمێشی خۆتدا هەڵدەستیتەوە.جەلادەت ئەو باڵندانەی هاورێت ،شاهێدن لەسەر ئەوەی تۆ قەقنەسیت.))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل٦٣٨) موسای بابەک بە جەلادەت دەڵێت : تۆ ئێستا لەو تۆڕە جیهانییەدایت کە لەمەو دوا سەفەری دوورو درێژ ئەنجام دەدەیت لە نێوان هەردوو جیهانەکەدا،ئەو باڵندانەی هاورێت شاهیدن . جەلادەت و مستەفا شەونم هەموو شتەکان دەخەنە نێو ئەو پێشانگا نهێنییەوەو لە ئۆقیانوسی هاواردا لە سەفەرێکی درێژدا بەرەو لای موسای بابەک دەڕۆن،ئەویش

باوەش بە جەلادەت دەکات کە بۆنی شارێکی لێدێت دەکەوێتە ئەودیو ژیانەوە.تارمابیەکان مامەڵە لەگەڵ موسای بابەکدا دەکەن،ڕۆژێک فایلێکی گەورە بۆ جەلادەت دەهێنێت،کە هەمان ئەو حیکایەتەی تێدایەکە دالیا لای موسا بابەکی جێهێشتبوو. جەلادەت بە بیریدا دێتەوە کە لەیلای نیلۆڤەری لە تابلۆکانی موسای بابەک لە مۆزەخانە نهێنییەکەیدا بینیوە،جلێکی سپی لەبەردا بووە لە ژنێک دەچوو کە ئەو ساتە لە هەورەوە دابەزیبێت،مستەفا شەونم وەستایەوە وەک مردبێت بێجوڵە کەوتەوە نیگار کێشانی شوێنێکی نادیار،موسا بۆ گەواهیدان، ڕزگار کەر و پارێزەری گشت تابلۆیەکان بوو.

دالیا سیراجەدین:تریفەی زستان ناوێکی خوازراوی دالیا سیراجەدینە کە دەستگیرانی باسمی جەزائیریەو جەلادەتی کۆتر شێتی بووە.دالیا سیراجەدین کەسێتیی فانتازی ڕۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان،ئەو کچە جوانەی کە لە کۆلێژی ئادابی بەغداد لە بەشی ئینگلیزی دەخوێنێت،هەروەکو کچانی دیکە تووشی عەشق دەبێت لەگەڵ باسم ئەلجەزائری کە لە شاری بەغدایەلە خانەوادەیەکی دەوڵەمەند و ناسراوە،ئەویش خوێندکاری ماستەرە لە ئەدەبی دێرینی ئینگلیزیدا،حیکایەتی باسم جەزائیری گرێی هەرە سەختی ژیانی دالیابوو،یەکەمێن عەشق و گەورەترین خۆشەویستی بوو،هەر کچێک ئەو شتانەی لە خۆشەویستی هەبێت دالیا لە باسمی دەبینییەوە،لە ماوەیەکدا بەیەکەوە دەبن ،دەگەڕێن و پێکەوە نان دەخۆن و پێکەوە دەخەون،دەبن بە دوو عاشقی بەناوبانگ لەناو زانکۆدا،وەکو دوو ڕۆح لەیەکتر جیانابنەوە،بەڵام دالیا دەزانێت باجی ئەو خۆشەویستییە چەندە قورسە،لەبەر ئەوەی دووبرای هەیە لەبازاڕەکانی کوردستاندا ،ئەو جۆرە کەلتورە ڕەتدەکەنەوە،بەتایبەتی عەرەب نموونەیەکی جوانی لەکوردستاندا نیشان نەداوە جگە لە دوژمنکاری و خوێنڕشتن، براکانی دالیا بەو خۆشەویستییە دەزانن ،بەر لەوەی ئابڕوویان بچێت،بە نهێنی دێن بۆ بەغداد ،لەنزیکەوە لە هەموو حیکایەتی خۆشەویستییەکە تێدەگەن،بێئەوەی هیچ بکەن دەگەڕێنەوە بۆ کوردستان،تا کاتی پشووی نیوەی ساڵ دالیا دەگەڕێتەوە بۆ ماڵێ،براکانی نایانەوێ کەس بەکوشتنی بزانێت بە هێمنی خوشکەکەیان بێهۆش دەکەن و بەناو چیاکاندا بۆ شوێنێکی دووری دەبەن لە تۆڵەی شەرەف بە ئازارێکی زۆر خوشکەکەیان لە کۆنە بیرێکدا بە زیندوویی فرێی دەدەن لە شەوێکی سارد و بەفراویدا،دوای چەند ڕۆژێک کاروانێکی قاچاغچی بە شێوەیەکی موعیزە دەریدەهێنن و ڕزگاری دەکەن،کۆمەکی دەکەن و دەیگەیینە شوێنێکی ڕاستە جادە ماڵئاوایی لێدەکەن. بەر لە کۆتایی پشووی نیوەی ساڵ دالیا دەگەڕەتەوە بۆ پایتەخت،دەزانێت جارێکی دیکە ناتوانێت بگەڕێتەوە بۆ کوردستان لەبەر ئەوەی براکانی جارێکی دیکەش دەیکوژنەوە. باسم دەبینێت و هەموو کارەساتەکەی بۆ دەگێڕێتەوە،بڕیار دەدەن کە دالیا شوێنی خۆی بگۆڕێت،بۆ ئەوەی جارێکی دیکە ئاشکرا نەبێت،باسم ڕێ و شوێنی بۆ دابین دەکات ،خۆی کۆدەکاتەوە بۆ ئەوەی نامەی ماستەرەکەی تەواو بکات،شەوێک ماشێنێکی ڕەشی دەوڵەت دەیبات و ئیدی ناگەڕێتەوە.ئیتر دالیا دونیای لێ تاریک دەبێت هەموو زیندانەکانی بۆ دەگەڕێت تا کار دەگاتە ئەوەی لەشی خۆی لە پێناو دۆزینەوەی باسمدا هەراج بکات ،هەروەها خەوتن لەگەڵ ئەو کاربەدەستانەی کە سەرەداوێکیان لەلایە،دەستاو دەستی پێدەکەن و نایدۆزێتەوە،دوای بێئومێد بوون خانمێک بە ناوی سەمەر ساڵح لەگەڵ هاوڕێیەکی دەینێرێت بۆ شاری تەپوتۆزە زەردەکان لەوێ بۆ یەکەمجار دکتۆر موسای بابەک دەبینێت. ئەوەی وای لە دالیا کرد کەوا لەیەکەم ڕۆژەوە لە شاری سۆزانیەکاندا بمێنێتەوە پێشوازیکردنی فریشتە چکۆلانەکان بوون ،دالیا هۆکاری مانەوەی لە شاری سۆزانییەکاندا دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەو فریشتانە ،کە بوونەوەری سەروو سروشتین و ئەوان ڕێنمایی دەکەن لەمانەوەو نەمانەوەیدا،سەرەتا تەنها یەک فریشتە بوو بوون بە دوو ،دواتر هەموو هەواو ئاسمانی شارەکەیان پڕکرد.دالیا بە جەلادەت دەڵێت: فریشتەکان تۆیان هێنا بۆ ئەم شارە ، لەکاتی پێویستدا هاوکاری لێقەوماوە غەمگینەکان دەکەن.دالیا وەک کەسێتییەکی فانتازی هەموو فریشتەکان دەبینێت کە بەدەوری جەلادەتدا شەبەنگیان دروست کردبوو،جەخت لەوە دەکاتەوە سیحر نییە بەڵکو ڕاستییە.دالیا ئامۆژگاری و ڕێنمایی جەلادەتی دەکرد و هەوڵی لەبیر بردنەوەی مۆسیقای لەگەڵدا دەکرد ،هەوڵی لەبیربردنەوەی ڕابردوو و ناو نەهێنانی هاوڕێ مۆسیقارەکانی دەدا،بۆ ئەوەی ئاشکرا نەبێت،چونکە لە شاری سۆزانییەکاندا بەشێک لە سۆزانییەکان دواتر هاوسەرگیریان لەگەڵ ئەفسەرە گەورەکان

و وەزیرەکاندا دەکرد. دۆنادۆن چوونە ناو ڕۆحی یەکێکی ترە مانای وا نییەکە هەموو شتێکی ئەو کەسە بزانێت ،جەلادەت مەبەستی ئەوە بوو ،دەربارەی دالیا زۆر شتی نەدەزانی، وەکو ئەوەی هێشتا زۆر شت دەربارەی ڕۆح نەزانێت ،دەڵێت بگەمە هەر کەسێک لێی دەپرسم ڕۆح چییە؟لە پەرییە غەمگینەکانی دەوری دالیا سیراجەدین و پەپولە هێمنەکانی دابوو کە لە "پرتەقاڵی سپی"دا دەفڕین،لەڕێگا دوورو درێژەکانی کە بەرەو قیامەت دەیبڕی و دەگەڕایەوە،ئەو بەلەم و ئەسپە خەیاڵیانەی کە بە زینکراوی وەک ئەوەی خودا بۆی ئامادە کردبێت. دالیا سیراجەدین لە وێنەی پەری و فریشتە لە جوانیدا، یەکێک لەو کەسێتییە فانتازییانەی شاری پرتەقاڵی سپییە،لە خۆشەویستییەکی ناکامی لەگەڵ باسمی جەزائیری ،لەو بارودۆخەدا دەبنە قوربانی ،هەردووکیان دەبن بە ڕۆح،بە هۆی فریشتەو باڵدارەکانیانەوە لە پەیوەندی بەردەوامدان لەگەڵ یەکتریدا، یەکەمین دیداری جەلادەت و دالیا سیراجەدین کە بەڕای جەلادەتەوە جوانترین بوونەوەر بووە کە تا ئەو کاتە بینیویەتی،دلنیابوو لەوەی کە دالیا لە بوونەوەرێک زیاتر دروست بووە،مرۆڤ لەدوای جوت بوونی نێر و مێ لەدوای پرۆسەیەکی دوورو درێژی نۆ مانگی مرۆڤێک لە منداڵدانی دایکی دێتە دەرەوە ،بەڵام دالیا لەو جۆرە مرۆڤانە نەبوو،مرۆڤێکی کەسێتی گۆڕاوبوو شەبەنگە فریشتەی دەبینی خۆشی فریشتەی هەبوو . موسای بابەک بە جەلادەت دەڵێت :ئەو کچە باڵابەرزە قژدرێژە ،هەرجارێ بە ناوێک خۆی دەناسێنێ ،کە گشت ناوەکان فانتازیین. دالیا باس لە هەڵس و کەوتی فریشتەکان دەکات و دەڵێت:لە کاتی فڕیندا نزم دەفڕین لە ناکاو بەرزدەبوونەوە،ئەوکاتە وەک بۆنیان کردبێت پیاوانی دەوڵەتیش کۆمەڵێک فریشتەی خراپی خۆیان هەبێت لە سالۆنی پرتەقاڵی سپییدا وەکو جاسوس،دالیا کچەکانی پرتەقاڵی سپی دەکاتە گەواهیدەر بۆ ڕاستی قسەکانی،هەروەها فریشتە بچکۆلەکان وازیان لێ نەدەهێنا،بە هەزاران لەسەر سەر و سنگ و کراسی دەنیشتنەوە.دالیا بە جەلادەت دەڵێت:((بەڵام شتێک لە ئاسمانەوە، دەنگێک کە هەر من گوێم لێیە، تۆی بە من سپاردووە.تۆ تەنیا منت هەیە،منت هەیە...من بۆ ئەوە باشم ببم بە دایکت...شتێک لە بای ئێوان و نەسیمی سوبحگاهاندا وام پێدەڵێت،ئاخ ،جەلادەتی کۆتر تۆ دەڵێیت چی ،دەتەوێت گاڵتە بەم شارە بکەیت؟بڵێیت نەسیمی سوبحگاهانی لێ نییە،شنەی شەماڵی لێ نییە...کەس ئاوەها سەیری نەکردوم تێدەگەیت،تۆ وەک فریشتە چکۆلانەکان سەیرمدەکەیت..وەک یەکێک دیارییەکی گەورەی پێشکەش بە من کردبێت))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣،ل١٦٢). دالیا سیراجەدین یەکێک بوو لە کەسێتییە فانتازیا جوانەکان کە قسەی دەکرد هەموو گیانی دەجولا،کە پێدەکەنی شتەکانی دەوروبەری وەکو شەبەنگێک دەدرەوشایەوە،کچێکی زۆر جوان بوو لە هەر شوێنێک بووایە کۆنترۆڵی دەوروبەرەکەی دەکرد بە هەڵس و کەوتەکانی کچەکانی شاری سۆزانییەکانی یەکە یەکە ماچ دەکرد ،بە زیرەکی پەیوەندییەکانی لەگەڵ هەر یەکەیان دەبەست، جەلادەت لە قسەکردن لە خۆشەویستی خۆی و دالیادا دەڵێت؛من وەکو شەیتانێکی حەو شاخ لە ناو مۆسیقار و کچەکاندا دەرکەوتبووم، بەڵام لەبەرامبەر دالیادا پەکم دەکەوت،دالیا توانایەکی زۆری هەبوو لە ناچارکردن و پەلکێشکردنی بەدوای خۆیدا ،دالیا هێزێکی لە ڕادەبەدەری هەبوو ،جۆری کەسێتییەکەی وابوو ،جەلادەت بە هەموو توانای خۆی نەیدەتوانی لە مەکر و فێڵەکانی دالیا خۆی دەرباز بکات. جەلادەت جگە لەو شەوە چەندین شەویتر کەسێکی خەیاڵی فانتازی دەهات و دالیای لە سوچەکەدا لەباوەش دەگرت جەلادەتیش بە مۆمێک داگیرساوەوە تەماشای دەکرد و قسەکانی لەیەک گرێدەدا و بەدواداچوونی بۆ دەکرد، بۆ ئەوەی لە مەعدەنی کەسێتیی دالیا بگات . لە دوای ئەوەی بابلی جەلادەت تەسلیمی دالیا دەکات و فریشتە چکۆلەکان ڕادەسپێرێت ،کە نابێت ئەو کوڕە بمرێت.جەلادەتی کۆتر دەڵێت:((ئەو شەوە دالیا سیراجەدین هاتە خوارێ،من لە هەر شەو باشتر و ڕوونتر فریشتە چکۆلەکانیم دەبینی.فریشتەکان پەشۆکان و نائارامییەکی سەیریان پێوەدیار بوو...ئەو شەوە بۆ یەکەمجار لە تاریکیدا توانیم باسمی جەزائیری ببینم،ئەو شەوە منیش خەیاڵی ئەو کوڕەم بینی کە لەوەوبەر تەنیا دالیا دەیبینی،من دەمزانی تەنیا کەسێک دەتوانێت ئەو جۆرە تارماییانە ببینێت کە ڕۆحێکی وێڵگەردو تاریکیدۆز بێت.ڕۆحێک بێت ،بتوانێت لە تاریکیشدا ببینێت.))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل٢٦٤) دالیا لەواقیعدا شێتی باسمی جەزائیرییەهەروەها لە دوای مردنیش کە دەبێتە ڕۆح هەر شێتییەتی و لە ئەبەدییەتیشدا هەر وازی

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

لێناهێنێت ،چونکە بە زیندوویەتی خۆشەویستییەکی ناکامی بەرکەوتووە.((بەدرێژایی بەهاری ئەو ساڵە تا دوای سەرەتاکانی هاوینیش،دیمەنی تارماییەکان بەردەوامبوو،شەو دوای شەو ژمارەی قوربانییەکان گەورەتر و شێوەی سەماکان بەجۆشتر و سروشتی گۆرانییەکان غەمگینتر دەبوون،جەلادەت و دالیاش وەک دوو ڕۆح کە شاهێدن لەسەر گوناهێک کە شاهێدێکی دیکەی لەسەر زەوی نییە،لە تخوبی ئەو شارە خەیاڵییەوە سەیری شەپۆلی یەک لە دوای یەکی تارماییەکان دەکەن کە شەو دوای شەو دێن و سەحرا دەیانخوات و لم دەیانبات و با لە یادیان دەباتەوە.))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل٢٨٦) ئەفسەرە عارەبەکە لەسەردابەکەدا لە دوای وەرگرتنی خۆشی بە دالیا دەڵێت:خەریکە هۆش لە دەست دەدەم، هەموو شەوێک ئەو سەردابە پڕ دەبێت لە ڕۆحی مردوو،دێن فایلەکانی خۆیان دەبەنەوە،ئەوەندە زۆرن دەرەقەتیان نایەم. دالیا((لە مێژە لە تارماییەک دەچێت کە پیاوان بە ناو سێبەرەکەیدا تێدەپەڕن و دێنەدەرێ،وەک تێپەڕینی هەورێکی سارد بە ناو هەورێکی دیکەدا.ئەو هەفتەیە دالیا پەیوەندییەکی سەیر لەگەڵ ئەو مردووانە دروستدەکات،لەگەڵیاندا کۆدەبێتەوە،ئەوان دەست بە قژیدا دەهێنن،ماچی دەکەن،لە نزیکییەوە دەوەستن ،فایلەکانی خۆیانی نیشاندەدەن.دالیا..چیرۆکی پەرییە چکۆلەکانی خۆی دەگێڕێتەوە،ئەو پەرییە بچوکانەی بەئەندازەی چوکلێتێک دەبن.))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل٢٩٣) دالیا خۆی دەمێکە لە تارمایی دەچێت،کە پیاوان خۆشی لێدەبینن. لە دوای بێزاربوونی لە هەواڵی حوکمدانەکەی باسمی جەزائیری،بڕیار دەدات بگەڕێتەوە بۆ کوردستان،لەڕێگادا لە نزیک فوڕات فکری دەگۆڕێت ،خەیاڵی دەیباتە ناو قوڵایی ئاوەوە ،زۆر دوور دەڕوات،دیسان لەوێش وەکو دوو ڕۆح بەڵام لە بەرگی ماسیدا توشی خۆشەویستەکەی دەبێتەوە.جەلادەت زۆر سەرسامە بە گریانی کە پێی وایە فرمێسکەکانی هەروەکو لە کانییەکی ئەزەلی کە لە مەلەکوتەوە هەڵدەقوڵێت،بەڵام دالیا لە وەڵامدا بە جەلادەت دەڵێت: من تەنها فریشتەکان دەتوانن ژێرمکەنەوە،تۆش یەکێکی لە فریشتەکان.شەوی جەنگ شار چۆڵ بوو ،جەلادەت ئەو شەوە دیسانەوە فریشتەکانی دالیای بینی کە بە شێوەیەکی زۆر سەیر جوڵەیان دەکرد و دەفڕین وەک ئەوەی شتێک پاس بکەن یان خۆیان بۆ ڕووداوێکی نادیار ئامادە بکەن. دالیا ساڵێکی تریش بەدوای تارمایی باسم جەزائیری دا دەگەڕێت و نایدۆزێتەوە گلەیی لە فریشتەکانی دەکات کە وەکو جاران نین وازیان لێهێناوە،دالیا ویستی بچێتەوە بۆ پرتەقاڵی سپی هەموو بیابان بگەڕێت جگە لە حیکایەتێک هیچی تر نابیستێت،وەک کەشتییەکی گەورە بە ناو لمدا سەفەردەکات ،وندەبێت و دەردەکەوێت. ((باسم لەگەڵ هاوڕێکانیدا هەڵدێنە شار..ماندوونەناس چاوەڕوانی دەرکەوتنی مەهدی دەکەن خۆی دەشارێتەوە، لەو سەردەمەدا کە عەشقی حوسەین کڵپەی کردووە باسم ناچارە خۆی وەک یەکێک لە کفنپۆشەکان نیشانبدات تا لە نێو سوپای حوسەیندا جێگای ببێتەوە.تارماییەکان دوایدەکەون بۆ شارو لە باغ و بنکە و شوێنی نهێنی فیداکارانی ئیمامەتیشدا دەبنە هاوڕێ.))(بەختیار عەلی،٢٠١٣،ل ٧٩٨-٧٩٩)باسم لە دوای ئازادبوونی وشککردنی هۆڕەکان.. لەگەڵ هاوڕێیەکانیدا هەڵدێنە شار تارماییەکان کە بوونەوەری فانتازین بۆ کۆمەک کردنی باسم بە هەموو شوێنێکدا هاوڕێیەتی دەکەن. یەکێک لە تارماییەکان فایلێکی گەورە بۆ جەلادەت دەهێنێت،کە هەمان ئەو حیکایەتەی تێدایەکە دالیا لای موسا بابەکی جێهێشتبوو. لەگەڵ دەرکەوتنی باسم جەزائیری ، روخساری جەلادەت وەک کەسێتیی فانتازی ڕۆشنایییەکی تێکەوت ،لە کۆتاییدا توانی ئەو پەیامە مرۆڤایەتییە بگەیەنێت بە دالیا سیراجەدین و باسم جەزائیری وەکو دوو عاشقی ناکام و شادبوون بە دیدەنی یەکتری ،هەرچەندە دالیا سیراجەدین،جەلادەتی کۆتری وەکو کورە پورێکی خۆی خۆشدەویست.

ئیسحاقی لێوزێڕین:ئیسحاقی لێوزێڕین کەسێتیی مۆسیقار و فانتازی ڕۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان، لە خێزانێکی بچکۆلانە خۆی و ژنی و کچێک بوون،بە هیوای ئەوەبوو لە داهاتوودا کچەکەی ببێتە مۆسیقارێکی بەتواناو بەناو بانگ ،بەڵام لەو لاوە بەرپرسێکی ڕژێمی ئەو سەردەمە دێت و ژنەکەی و کچەکەی لێ زەوت دەکات و ژیانی لێدەکاتە دۆزەخ ،هیچ چارەیەکی نامێنێت تەنها خودانە بەر مۆسیقا و دۆزینەوەی ئەو دوو منداڵە کە زۆر شەیدای مۆسیقا و هونەرن،لە فەلسەفەی مۆسیقا گەیشتبوو ،لای خۆیەوە فێری دەکردن کە هەموو شتێک ئاوازێکی تایبەتی خۆی هەیە ترپەی دڵۆپی باران ،کە بە سەر دەکەوێت ئاوازێکی هەیەکە بەر

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

لوت دەکەوێت ئاوازێکی تری هەیە،هەروەها تیشکی خۆر بەلای ئیسحاقی لێوزێڕینەوە ،ئەو مرۆڤە مۆسیقار لەناوەوە بەئاگا دەهێنێت کە دەمێکە نوستووە،هەروەها هەر مۆسیقایەکیش ئەهریمەنێکی خۆی هەیە،ئەگەر پاکنەکرێتەوە ،ئەو کاتە ئاوازی سواوە و ناخۆش دەخولقێت. لە کاتێک هەموو شتێک مۆسیقای خۆی هەیەشتە بەماناکان و بێماناکان ،بولبول ئاوازەکانی بۆ ئێمە ناگۆڕێت ،شتە بێدەنگەکانیش دەنگی تایبەتی خۆیان هەیە هەموو شتێک لەو دونیایەدا دەنگی خۆی هەیە،لێوزێڕین مەبەستی بوو خوێندکارەکانی فێری زمانی ئەبەدییەت بکات. جەلادەت سیمای فریشتەی بەهەشتی لە لێوزێڕین دەبینی،هەردوو خوێندکارەکە لێوزێڕین وەکو تارماییەک دەهاتە بەرچاویان ،چونکە لە هەوڵدا بوو ئەوەی لە ڕۆحیدا بوو بەو خوێندکارانە بدات.((لەگەڵ ئەوەشدا هەردووکیان ئەو سامە قووڵەیان لە مردن تیا دەخوێندەوە.بە تایبەت لە کاتی نوێژەکانی بەیانییدا بێئاگا دەلەرزی و وەک یەکێک لەژێر فشاری شەیتانێکدا بێت عارەقەی دەکرد.کاتێک جەلادەت یەکەمجار بەو حاڵەوە بینی...دەنگێکی لێدەهات پتر لە مۆسیقای نەیەکی ئەفسوناوی دەچوو،دەنگێکی سەیر و هێمن...شتێک بوو تێکەڵ لە گریان وترس، ئاوازێک پێشتر جەلادەت نەیبیستبوو.))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل ٣٥) وەک کەسێتییەکی دۆنادۆن،ئەو سیاسەتمەدارەی کە ژن و کچەکەی ئیسحاقی لێوزێڕینی بۆ خۆی و کوڕەکەی دانا بوو ،هەوڵی گۆڕین و دانانی کەسێتییەکی بازرگانی لە شوێنی کەسێتیی مۆسیقاری ئیسحاقی لێوزێڕین دابوو ، دواجار ویستبووی ئەوەی لە خۆیدا کوشتبووی لە کچەکەیدا زیندووی بکاتەوە وەک کەسێتیی دۆنادۆن، لەوەشیاندا سەرکەوتو نەبوو،دواتر هەستی بەوە کردووە کە لە قووڵاییدا ئەو مەخلوقێکی تر بووە،ئەو ماوە درێژە حەقیقەتی خۆی نەبینیوەو رابردووی بە هەدەر چووە، جەلادەت مامۆستاکەی بە کەسێتییەکی ئاسایی نەدەزانی ،سەیری پێدەهات خەڵک ئەوە نابینن ،تەنیا لە روخسارو جوانی جەلادەت ورددەبنەوە،ئاگایان لەو هەموو بەرائەت و پاکی و جوانییەی لێوزێن نییە، کە قسەی دەکرد وا پێدەچوو لە دونیایەکی دیکەوە قسەبکات. ((منداڵی خۆی و گەورەبوونی ...دەنگی ئەو ئاوازانە،بێقەرار بەرەو جێگای ئەوتۆی دەبرد کە لەدەرەوەی ژیان و زەمان و ئەو جێگایانە بوو کە دەیناسین، بۆ یەکەمجار هەستی بە پەیوەندی نێوان مۆسیقاو فڕین دەکرد...جەلادەت دەفڕی،جەلادەت چاوانی لێکدەناو هەستیدەکرد لە ئاسمانە.بۆ یەکەمجار قاچی لەسەر زەمین بەرزدەبووەوە،بۆ یەکەمجار دەیبینی درزێکی مەزن دەکەوێتە نێوان جەستە و ڕۆحییەوە...))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل ٤٣) هەستی بە بە بوونی درزێک دەکرد لە نێوان جەستەو ڕۆحدا،ڕۆحی دەفڕی و جەستەی لە شوێنی خۆی بوو. سەرهەنگ دەیگووت لە نێوان جەستە و ڕۆحدا،کێشەیەک هەیە جەستەمان فێرنەبووە گوێ لە ڕۆحمان بگرێت،مۆسیقا کاریگەری هەیە لە بە قسە هێنانی ڕۆحدا،کاتێک جەستەو ڕۆح ئاشنای یەک دەبن بەیەکەوە دەفڕن،ئاوازی فانتازی و دڵفڕێن وا لەو دوو منداڵە دەکات کە بفڕن بە قووڵایی ئاسماندا ،لێو زێڕین و جەلادەت و سەرهەنگ وەک سێ غەریب گوند بە گوند دەگەڕان موعجیزەیان بە مۆسیقا دروست دەکرد ،بەر لە مرۆڤەکان ئەستێرەو درەخت پێشوازیان لێدەکردن، دەفڕین لەم بەر چیاوە بۆ ئەو بەر،بەسەر سەنگەرەکانی پێشمەرگەدا دەڕۆیشتن و هیوایان لە بێئومێدی دروست دەکرد و ورەیان بەرزدەکردنەوە. درەختەکان تێکەڵی خولیای ئەو سێ مۆسیقارە دەبوون،بەختیارعەلی وەکو لەم تێکستەدا لە لاپەڕە (٥١)دا دیارە زاراوەی فەنتازیای بەکار هێناوە تا فانتازیا. وەک کەسێتییەکی فانتازی هەست دەکات کە مانگ دەیەوێت ڕێنوێیان بکات و ببێتە دەلیلی، مانگ لێرەدا وەک مرۆڤ قسەدەکات و لە هەمان کاتدا ڕێنونیان دەکات. ((ئێمە هەرسێکمان ڕۆژانێک بەبێ بەلەم بەسەر ئاوەکاندا ڕۆیشتبووین،ئەوکات کە مۆسیقا ساف دەیکردین بە ڕۆح و جەستەمان حوکمی نەدەما دەمانتوانی بەسەر ئاوەکاندا بڕۆین))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل ٧٥.) ڕۆیشتنی مرۆڤ بەسەر ئاودا بە بێ بەلەم ،یان ئەفراندنی پارچەیەک مۆسیقای فانتازی وا لە مرۆڤ دەکات بفڕێت یان بە پێ لەسەر ئاودا بڕوات . هەرسێ مۆسیقارەکە خۆیان دابووە دەست قەدەری مۆسیقاوە ،تەنها جەلادەت بۆی دەرکەوت کە ئەوانەی لە ڕۆخ زێیەکەن شەیتانی گوێ ئاو و جنۆکە نین بەڵکو سەربازن، سەربازەکان لە شێوەی شەیتان و جنۆکە خۆیان مەڵاس دابوو،جەلادەت بە مەی دەزانی ،بیری لە دوای گیران دەکردەوە و خەریکی دوورخستنەوەی باڵندەکان بوو، ئەوان وەکو کەسانێکی تارمایی وا ڕاهاتبوون بەناو کۆمەڵێک خەڵکدا بڕۆن و کەس نەیانبینێت و

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

مۆسیقاش لێبدەن. هەر سێ مۆسیقارەکە هەڵمێکی ڕەشیان لێ هەڵدەستا،کۆمەڵێک مەخلوقاتی تاریک تریفە دەورەیان دەدەن . گەشتەکەیان بەناو سروشت و گوندی سوتاودا ،ئەو ئاگرەی شەوی دەستبەسەرکردنیان نەوعی نەبوو،زۆر جیابوو لە شەوەکانی تر،کە بە هۆی مەستی و بێئاگایی مۆسیقای فانتازییەوە هەستیان پێنەدەکرد.جەلادەت سەرنجی لێوزێڕین و سەرهەنگی دەدا کە لەکاتی لێدان و ئازاردا پێش وەخت ڕۆح و جەستەیان لەیەک جیادەکەنەوە جەستەیان لەبەر دەستی جەلاد دایە،ڕۆحیشیان لەلای پەیامە پیرۆزە کەیاندایە،ئیسحاقی لێوزێڕین هەروەکو پەیمانی بە جەلادەت و سەرهەنگ دابوو لە دونیایەکی دیکەدا یەکتر دەبیننەوە.

سامیری بابلی:ئەو ئەفسەرە بە ڕەگەز عارەبە دوو چاوی ڕەش و گەورەی هەبوو ،وەک چاوی باڵدارێکی گەورەی فانتازیی بوو،لە تۆڵەی باوک و براو خوشک و دایک و بیستانی پرتەقاڵی باوکی لە ڕێگای ئامۆزایەکی دەچێتە کۆلێژی سەربازی بۆ خوێندن،دواتر بە پلەی ئەفسەر دەردەچێت دوا پلەی سەربازی نەقیب بوو ،گشت رشتە و جۆرەکانی سەربازی دەخوێنێت،بە قۆناغەکانی مەشقی سەربازی چڕ تێدەپەڕێت ،دەبێتە ئەفسەرێکی درندە لە کاتی پرۆسەکانی قڕکردنی کورددا ڕۆڵێکی زۆر ترسناک دەبینێت ،هەموو هەوڵ و تەقەلای بۆ ئەوەبوو دلنیایی لای سەرکردایەتی بە ناو شۆڕش پەیدا بکات و دواتر لە دەرفەتێکدا هەوڵی کۆدێتا بەرپاکردن بکات و دیکتاتۆرەکەی سەدەی بیستەم لەناو ببات ،کە ببووە درندەیەکی مەترسیدار بۆ گیانی خانەوادەکەیی و گەلانی عێراق و وڵاتانی دراوسێ و پرۆسە بەدناوەکان،نەقیب سامیری بابلی ،وەسێتنامەیەکی لە باوکییەوە بۆ مابووەوە تیایدا نەچێتە شەڕی جولەکە و نەسرانییەکان هەروەها شەڕی کورد لای باوکی یەکێکە لە شتە هەرە حەرامەکان ،چونکە کوشتنی کورد هیچ شتێک پاکی ناکاتەوە ، لەو ساڵانەوە کە چاویلکەیەکی ڕەش دەکاتە چاوی لەوساتەوە وەسیەتەکەی باوکی پێشێل دەکات و لە بیری دەکات .ئەو ڕۆژانەی کە دەچووە گۆڕەپانی سەربازی یان بەندیخانە سەربازییەکان،پێش ڕۆیشتنی بۆنی پرتەقاڵی بەژوورو ڕیواق و زیندانەکاندا بڵاودەکردەوە،بۆنێک بوو قوربانییەکان سامیان لێدەنیشت دەستیان دەخستە سەر دڵی خۆیان، جەلادەکانیش خۆیان ئامادە دەکرد بۆ ئەوەی غەریزە ترسناکەکانی خۆیان تێر بکەن و حەزە شەڕانگێزەکانیان و شەهوانییەکانیان دامرکێننەوە ،سامیر یەکێک بوو لەوانەی زمانیانی دەبڕی،هەندێک لە قوتابییەکان زەکەری کوردە کوژراوەکانیان کۆدەکردەوە، لەدوای بڕینیان لەلایەن جەلادەکانیانەوە بەڵام بابلی تەنیا زمانی کۆدەکردەوە،تیایان بوو پەنجەی کۆدەکردەوە،هەیان بوو گوێچکە و هەشیان بوو چاو.هەموویان لە شوشەی تایبەتدا هەڵدەگرت،دەیانبرد بۆ کۆلێژە پەیوەندارەکان بۆ ئەوەی خوێندکاران لەسەر ئەم ئەندامانە بخوێنن کە لە جەستەی قوربانییەکانی مرۆڤی کورد لێکرابوونەوە بەر لە تەواوکردنی ساڵی سێهەم نەقیب سامیری بابلی زمانی بیست و یەک کوردی هەبوو،بەناوەکانیانەوە،نەقیب سامیری بابلی ماوەیێکی زۆر مۆتەکەی ئاوازێکی فلووت لێدان سەرسام و بێزاری دەکات،تا دەگاتە ئەوەی گەرەکێکی بۆ تەخت بکات یان بە هەر نرخێک بێت مۆسیقارەکە دەستگیر بکات و بیکوژێت،بەڵام پێچەوانە دەبێتەوەو ئەو مۆسیقایە چۆکی پێدادەدات،رای چەند ساڵەی دەگۆڕێت و تەسلیمی ئیرادەی دەبێت،نەقیب سامیری بابلی لەدوای کوژرانی ئیسحاقی لێوزێڕین و سەرهەنگ قاسم هەوڵدەدات جەلادەتی کۆتر رزگار بکات و ڕادەستی دالیا سیراجەدینی بکات،جەلادەت لە کاتی شەڕەکانی کەنداو سامیری بابلی وەکو دیلێک لەگەڵ خۆیدا دەبات بۆ کوردستان،دواتر شاناز سەلیم دەبینێت و دەبن بە هاوسەری یەکتر،جەلادەتی کۆتر قوربانییەکان کۆدەکاتەوە لە دادگایەکدا خۆشی دەبێتە دادوەر بۆ دادگایی کردنی بابلی،قوربانییەکان بەشێکیان دەیبوورن وبەشێکیان بڕیاری لە سێدارەدانی دەدەن،خۆشی حەزدەکات بە سزای خۆی بگات بۆ ئەوەی بەلایەنی کەمەوە بەرامبەر بە وەسێەتنامەکەی باوکی زوهێری بابلی خۆی پاکبکاتەوە. جەلادەت دەڵێت :چاو دەروازەیەک نییە بۆ ڕۆح ،نهێنییەکانی ڕۆحی خۆی لە گەنجینەیەکی تاریکدایە، سامیری بابلی ئەو کەسێتییە فانتازیایەی کە دەیان تاوانی گەورەی لە سەردەمە جیا جیاکان ئەنجام داوە ،لە هەمانکاتدا لەگەڵ ئوم فەزڵدا ڕزگارکەری جەلادەتی کۆترە،لەو تۆڕەدایەکە جەلادەت و دالیاو موسای بابەک و..هتد لێکگرێدەدات بە جیهانی سەرەوە. سامیری بابلی ئەو کاراکتەرەیە کە نەقیبی سوپای عێراق بووە

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

،کە جەلادەت بە لەشکری شەیتانی دادەنێت ،خوای گەورە سوپای نەبووە،بەڵام شاعیران و پێغەمبەرانی تاک و تەنهای هەبووە ،کە چوونەتە ناو ئاگر نەسوتاون لەخاچدراون، نەمردوون.وێڕای ڕزگار کردنی لەمردن دوو شت وا لە جەلادەت و دەکات کە ڕێگا بە سامیری بابلی بدات بێتە ژوورەکەی ،ئەو سیحرەی کە لەو دەنگە زوڵاڵەی کە بڕیاری کۆدێتاکردن لەسەر دیکتاتۆر دەدات و ئەو بێستانەی کە دۆست و دوژمن لێی دەخوارد ،خێری بۆ گشت هەبوو،لەلایەن باوکە خێرەومەندەکەیەوە.هەر سامیری بابلی خۆی کەسێکی فانتازیی بوو لەچاوی جەلادەتدا. سامیری بابلی باسی حیکایەتەکانی خۆی دەکات لەو سەردەمە پڕ کارەساتە،بە هەمان شێوەی سندباد لە هەزارویەک شەوەدا لە بەغدا لە دایک بووە ،وەکو سندباد بووە لە هەندێ ڕووەوە،بەڵام لەو کەسیێتییە فانتازیانەی کە لە هەزارو یەک شەوەدا هەیە بەسەر سندبادیان هێناوە،لەوە زیاتریان بەسەر بابلیدا هێناوە .سامیری بابلی دەڵێت: من بێ مۆتەکە و دێوەزمەی بەردەوام ناژیم. ژیانی من هەمووی کابوسە،وەک ئێستاکە بەردەوام کۆمەڵێک ئەسپی سپی لەسەرمدا غاردەدەن.جەلادەتی کۆتر مانگێکە بەردەوام کۆمەڵێک ئەسپی سپی لەسەرمدا دەفڕن و ڕەوتدەکەن و دەسوڕێنەوە.شەوانە دەتلێمەوەو ئەوان هەر غاردەدەن،دەنگی سمیان وەهایە،وەک ئەوەی بەسەر زەوییەکی ئاگراویدا بڕۆن،هەندێکجار وەک پشکۆ دەگەشێنەوە،دەبنە قەوارەیەک لە ئاگر و دووبارە سپی دەبنەوە بابلی دەڵێت:((تەنیا هەفتەیەک بەر لە تەواوکردنیساڵی سێهەمی خوێندن، شەوێک جومجومەیەک هاتە خەوم .سەرێکی باڵدار بوو،کە دوو چاوی خەوتووی تیابوو،بێئەوەی دەم بکاتەوە بە منی دەگووت:گەردەتوانیت ،زمانم دەربهێنەو بیبە بۆ خۆت..ماوەیەک هەموو شەوێک ئەو سەرە دەهاتە خەوم و خەبەریدەکردمەوە،وای لێدەهات نەمدەتوانی بخەوم،هەناسەم بۆ نەدەدرا..))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣،ل٢٢٩) زمانە بڕدراوەکان بە دوای سامیری بابلی کەوتبوون،دەچووە ناو ئاو ،بەرەو مەزراو کێڵگەکانی دەرەوەی شار ڕایدەکرد،بەڵام ئەوان هەر بەدوایەوە بوون،،ئازاریان دەدا دەگریان پێدەکەنین،گۆرانیان دەگووت هوتافیان دەکێشا،جەلادەت هەمووی هەر بە زمانی کوردی بوو. ((لەدوای ئەوەوە تارماییەکان وازیان لێهێنام و دوای ساڵێکی درێژ لە ئازار گەڕامەوە بۆ تەواوکردنی خوێندن..بەڵام جەلادەتی کۆتر..ئەی کوردی بەنمەک و شەرەف،ئەمشەو بنوو..بەربەیان نزیکەو کەمێکی دی کەڵەشێر دەخوێنێت و عەندەلیب بەیانی دێتە زمان،تەبیعەت هاتنی سوبحێکی دی ڕادەگەیەنێت،سبەی تۆ کارت زۆرە،سەر بخە سەر بالیفەکەت و بنوو.ئەی منداڵی داکەوتوو لە سوارچاکترین خێڵەکانی سەر ئەم ئەستێرەیە،بنوو.))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣،ل٢٣٠-٢٣١)ئەو تکێستە لە هەزارو یەک شەوە دەچێت. سامیری بابلی بە جەلادەت دەڵێت: ئەو مۆسیقارە لە تاریکییەوە دەرکەوت و بە فلووتێکەوە منی بەزاند فلووت ژەنەکە کە دەستێک جلی سپی سپی لەبەردابوو ،وەک کەسیێتییەکی فانتازی دێت و زمان و دڵی بابلی دەگۆڕێت. کاتێک مۆسیقارەکە خوێنی لێ دەچۆڕا ،ئەو لە لێدانی مۆسیقا بەردەوامبوو،دواتر بە ماندوویی لە گوزەری قەسابەکاندا توشی دێت ،نیوە مردوو پاڵی بە دەرابەکەوە داوە و سەیری شتێک دەکات کە کەس نایبینێت خۆی نەبێت، بە بابلی دەڵێ کوشتمت؟! سامیری بابلی باس لەو شەوە تاریکانەی شارە دوورەکان دەکات،گوێی لە هەمان ئەو مۆسیقایە دەبوو،لەو شەوانەی کە لە بیابانەکاندا گۆڕە گەورەکانیان دروست دەکرد،خۆی بەرپرسی یەکەمی گۆڕە دەستە جەمعییەکان بوو ،هەر خۆشی نەخشە دانەریش بوو،دەبایەبە جۆرێک قوربانییەکان ون بکات لە نەخشەیەکدا بە هیچ فریشتەیەک یان ئەهریمەنێک نەدۆزرێتەوە،بە تونێلێکەوە پەیوەست بکرێت لەوێشەوە بۆ قیامەتیان ببەن. لەکاتی تیربارنکردنی قوربانییەکاندا،دەنگی ئەو مۆسیقایە بەرز دەبووەوە،لەناو زوڵمەت و تاریکیدا سامیری بابلی: ئەو مۆسیقارانەی دەبینی،کە هەموویان جلی سپییان لەبەردا بوو،تا ئەو شەوەی کە بابلی جەلادەتی ڕزگار کرد هەر بەدوایەوە بوون. سامیری بابلی بە جەلادەت دەڵێت: بە هیچ شێوەیەک نەدەتوانرا ئەو هەموو کوژراوانە ڕزگار بکرێت !،بەڵام تۆ هەر دەبوایە ڕزگار بکرێت ،تۆ وەک پێغەمبەرێکی تازە وەهایت دەبووایە هەر ڕزگار بکرێت.دەبووایە لە گۆڕ دەرتبهێنم بۆ ئەوەی بژیت.سامیری بابلی دەیگووت: ئەو شەوەی کە تۆم تیابینی،سەرەتا وایدەزانی وەکو ئاوازەکانی ڕابردووە،بەڵام هەمان ئاواز نەبوو ،ئاوازێکی فانتازی و سیحراوی بوو ،وەک ئەوە وابوو کە خالق دەستی لە داڕشتنیدا هەبێت،وا هەستی دەکرد کەوا هەواش وەستاوە و گوێدەگرێت. سامیری بابلی بە

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

جەلادەت دەڵێت:ئەی منداڵی نەجیب لەڕێگا لەناو زیلدا لەکاتی فلووت لێداندا، سامیری بابلی ڕووداوی ئەو شەوە دەگێڕێتەوە بۆ جەلادەت ،کە لەدوای بریندارکردنی دەنگی مۆسیقایە فانتازییە سیحراوییەکە دێتەوە بەر گوێی،جارێکی تر ئاراستەی جێبەکەی دەگۆڕێت و دێتەوە سەر جەلادەت ،دەبینێت مردووە،هەڵیدەگرێتەوە ،تەنیا دالیا سیراجەدین شک دەبات بۆ ئەوەی بیباتە لای دالیا.بە پێی پەیمانی ڕۆحی سامیری بابلی دیل بوو لە لای جەلادەتی کۆتر،سامیری بابلی بە هۆی مۆسیقا فانتازییەکەی جەلادەت دەگۆڕێت لە کەسێتییەکی دڕندەو شەڕانگێزەوە بۆ کەسێتیی دژ بە تاوان و دژ بە دیکتاتۆر.((جەلادەت..دەیگووت:سامیری بابلی،ئەی نەقیبی جەهەنەمی،ئەی ئەفسەری ئەهریمەنەکان،ڕاست تۆ ئەسیری منیت،بەڵام من دواجار خاوەنی خۆم نیم..تا ئێستا لە قوڵاییدا هەر من دیلی ئێوەم، من کۆیلەی ڕۆژگارە دزێوەکانی ئێوەم))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل٤٣٤) جەلادەت هەندێک وشەی فانتازی بەکاردەهێنێت بەرامبەر بە سامیر،نەقیبی جەهەنەمی،ئەفسەری ،جەلادەت هەژموون و مۆتەکە و دێوەزمە کۆنەکانی ئەوانی هەر لە یادەوەریدا ماوە. کاتێک کە بابلی بە جەلادەت دەڵێت :دەبێت تۆ وەک فریشتەکان بەپاکی بمێنیتەوە چوونکە تۆ شاهیدی شتێکی گەورەیت،بەڵام سامیری بابلی لە تاوانەکانەوە گلاوە،کۆمەڵێک شاهێدی غەمگین گەواهی دەدەن لە تاوانەکانی. سامیری بابلی کە دەگەیشتە حاڵەتی تاوانبارکردنی ،لە ناکاو فریشتەیەکی خەوتووی لە ناخی خۆیدا دەدۆزییەوە و خۆی دەرباز دەکرد. ئەردەلانی سۆفی دەیگووت من ڕۆحی کچەکەمم لەگەڵ خۆمدا هێناوە،سامیری بابلی لە دانیشتنەکەدا تارمایی ئەو کچەی ڕاوکەری بای پێشووی بینی.سامیری بابلی پێش وەخت دەیزانی لەو دادگایی کردنە دەرناچێت،نیازی پاکبوونەوەشی دابوو،باکی بە مردن نەبوو،سەرباری ئەوەی جەلادەتی رزگار کردبوو. سامیری بابلی بە فلووتەکەی ئاوازێکی ژەند و گووتی چیتر گوناهبارێک و مۆسیقارێک پێکەوە ناژین ،کە دوو کەسێتی زۆر لەیەک جیاواز بوون ،دەبێت بە مردن لەیەک جیاببنەوە.

مستەفای شەونم:مستەفای شەونم پیاوێکی ورگنی قەڵەوی کە بە زەحمەت دەیتوانی هەناسە بدات، حەزی لە خواردن دەکرد زۆربەی کاتەکانی لە چێشتخانە و نانخواردن بەسەر دەبرد،لەو بازنە چوار کەسییە دابوو،ئیسحاقی لیوزێرین و دالیا سیراجەدین و دکتۆر موسای بابەکدا کە بە چوارگۆشەی سەر بە جیهانی سەرەوە دروست دەکەن.ئەو چوار کەسێتییە فانتازییەی کە جەلادەت خۆی لە ناویاندا بە خاڵێکی بچکۆلە دەزانێت،ئەوانیش لیو زێرین و دالیا و بابەکە.((مستەفا شەونم...ئەو پیاوەی لەشەوێکی تاریکدا باڵندەکانی بینی،لەو شەوە دوورو درێژانەدا کەمن بە دوای شارۆخی شارۆخدا دەگەڕام،ڕێگام کەوتە سەر پیاوێکی سەیر.شەوێکی بێوێنە بوو لەو شەوانەی باڵندە سپییەکان دروستیانکرد ،هێندەی لە ئوتێلی گێلاسی سپی دابەزیم،دەیان باڵدار لە چواردەورەم کەوتنە فڕین ..هەستمکرد ئەو باڵدارانە دەیانەوێت من بەرەو جێگایەکی تایبەتی ببەن..من پیاوێک بووم هیچ شتێکم نەبوو..بەڵام شتێکم هەبوو کە کەس نییەتی،کۆمەڵێک باڵندە))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل٥٢٥-٥٢٦) مستەفا شەونم ئەو پیاوەی کە لە تاریکیدا باڵندە سپییەکانی دەبینی،ئەو شەوەی لە ئوتێلی گێلاسی سپیی دابەزی چواردەورەی پڕبوو لە باڵندەی سپیی و هەڵفڕین ،دەیانویست بەرەو جێگایەکی تایبەتی ببەن. مستەفای شەونم بە جەلادەت دەڵێت:ئەو باڵندانە منیان بۆ لای تۆ هێنا. شەونم ئەو باڵندانەی پێشتر لەسەر"هاوڕێ قودسی" بینیوە،یەکەمێن جاریش نییە کە دەیان بینێت،سێ ساڵ پێش ماوەی مردن و ماوەی دەستپێکردنی پرۆژەکەی "هاوڕێ قودسی"ە کە دونیا بکات بەیەک تابلۆی گەورە."هاوڕێ قودسی" کەسێتیی فانتازی کە بۆ یەکەمجار کە مستەفای شەونمی ناسی،لە شەوێکی تاریکدا ،بە خۆی و کۆمەڵێک باڵندەوە دەبینێت،وەک بازنەیەکی گەردوونی ،لە چیرۆکێک دەچێت نە سەرەتای هەیە نە کۆتا.جەلادەت بە بیریدا دێتەوە کە لەیلای نیلۆفەری لە تابلۆکانی موسای بابەک لە مۆزەخانە نهێنییەکەیدا بینیوە،جلێکی سپی لەبەردا بووە لە ژنێک دەچوو کە ئەو ساتە لە هەورەوە دابەزیبێت،مستەفا شەونم وەستایەوە وەک مردبێت بێجوڵە کەوتەوە نیگار کێشانی شوێنێکی نادیار. مستەفای شەونم دەڵێت:لەیلای نیلۆفەر:((سەد مەتر لەولا پێشانگاکەوە چاوەڕوانیدەکردم..گووتی: چۆن شتی وام بەرامبەر دەکەیت...چۆن؟..حیکایەتی ئازارەکانی ئەو شەش مانگەی خۆمم گێڕایەوە،پێمگووت ،گەر نەزانم لە کوێیە،چی دەکات،چۆن دەژی شێتدەبم.دەمزانی منی خۆشدەوێت،ئەو

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

دواهەمین ئافرەتی دونیابوو کە منی خۆشویست .. فرمێسکەکانیشی فرمێسکی فیراق و دووری بوون نەوەک فرمێسکی توڕەیی.))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل٥٩٩-٦٠٠)دواهەمین ئافرەتی دونیا،لەیلا نیلۆڤەرە کەسییەتییەکە لە ڕووی جەستەوە سەیرو سەمەرەیە،لە دوای ئەوەی مستەفای شەونم وێنەکانی لەیلای نیلۆڤەر بە ڕووت و قووتی لە پێشەنگادا بڵاو دەکاتەوە، ئەو ڕۆژە دێتە لای جەلادەت کە سەری سوڕ دەمێنێ چۆن بەسەر شەش قات لە گێلاسی سپی سەرکەوتووە،هەر ئەو ڕۆژە جەلادەت وا دێتە پێش چاوی کە مستەفا شەونم دەتوانێت بفڕێت و دەبایە بالندەبێت،گەر ئەویش بالندەکانی نەبینیایە لەگەڵ جەلادەت یەکتریان نەدەناسی.((نازناوی شەونم شتێک بوو لە باپیرە گەورە گەورەکەیانەوە بۆی مابووەوە کە دەیگووت:لە سەر کەشتییەکانی سوڵتانی عوسمانی کاریکردوە و ناخودایەکی بێوێنەو بەڕەزم بووە،کە دواجار لە ناوەڕاستی دەریای سپیدا عاشقی حۆرییەک دەبێت،خۆی ئەو حۆریە ناودەنێت"شەونم" حۆرییەکی ڕاستەقینەی دەریا کە لەگەڵ خۆیدا دەیهێنێت بۆ کوردستان و لەسەر زێی گەورە کۆشکێکی بۆ دروستدەکات.مستەفای شەونم کە خۆی بە نەوەی ئەو حۆرییە جوانەی دەریا دەزانێ))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣، ل٦٠٥) .جەلادەتی کۆتر بارەکانی خۆی لە ئەسپە فانتازییەکان داگرت ،ئەوانیش وەکو با دیار نەمان،لەو عەمبارەی کە پێشتر مستەفا شەونم دەرگای ئۆقیانوسی هاواری بۆ خستبووە سەر پشت،ئێستا لە چارەنوسی ئەو کلیلە دلنیانەبوو کە لەگەڵ هەموو شتێکی دیکەدا لەو ژوورەی خۆیدا لە گێلاسی سپیدا جێی هێشتبوو. مستەفای شەونم بە دەستی خۆی جەستەی جەلادەت تاقیدەکاتەوە ،تەواو پێی وایە قەقنەسە و لە خۆڵەمێش دروست بووە و تازە لە ناو ئاگر هاتۆتە دەرێ جەلادەت و مستەفای شەونم هەموو شتەکان دەخەنە نێو ئەو پێشانگا نهێنییەوەو لە ئۆقیانوسی هاواردا لە سەفەرێکی درێژدا بەرەو لای موسای بابەک دەچن،ئەویش باوەش بە جەلادەت دەکات کە بۆنی شارێکی لێدێت دەکەوێتە ئەو دیو ژیانەوە. مستەفای شەونم لەکاتی ڕوانینی ئەو شارەدا کە هەزاران بالندەی سپی بەسەریدا دەفڕین،لەگەڵ ئەو نیگارە یەکدەگرنەوە کە هاوڕێ قودسی ئەو شێوەکارەی کە لەکاتی کێشانی وێنەی لەیلا نیلۆڤەر لەسەر دیوارەکاندا کێشابووی.بەشێک لە مۆسیقارەکان و شاعیران ئەگەر دونیا ببێتە شامی شەریف یان ببێتە بەهەشت ،لای ئەوان هەر جەهەنەمە کە شوێنێکی دژە بۆ مرۆڤ،ئاوارەی لانەواز ئەگەر کۆشکێکی بدەیتێ هەر خۆی بە ئاوارە و لانەواز دەزانێت."هاوڕێ قودسی" کەسییەتیی فانتازیە بە هاوڕێی بالندە سپییەکان ناسراوە،لە کاتی دروستکردنی تابلۆیەکەی،"مستەفای شەونم" دەبینێت مەفرەزەیەکی عەسکەری دێن دەیکوژن لەسەر پەیژەکەوە دەیخەنە خوارەوە،هەموو ڕۆژێک ئەم حاڵەتە دەبینێت.مستەفای شەونم دەیتوانی سێبەری هێڵێکی دیاریکراو ببینێت،شەونم لە یەک کاتدا لە دوو دونیادە دەژی ،ژیانە ئاساییەکەو ژیانە نەبینراوەکە،بۆ مردنیش بە هەمان شێوە دوو دیوی هەیە،دیوێکی بینراو لەگەڵ دیوێکی نەبینراو.مستەفا شەونم پیاوە قەڵەوەکە حەزی لە خواردنی ڕێستۆرانتە، لەکاتی قسەکردندا تەنگە نەفەس دەبوو،کاتێک جەلادەت قسەی بۆ خەڵکانی دەورووبەر دەکرد ، مستەفا شەونم سەرسامانە سەیری سەقفی کتێبفرۆشەکەی کرد و گووتی خودای گەورە ،ئەم هەموو بالندەیەچییە؟،خەڵکانی دەوروبەر ئاوڕیان دایەوە هیچیان نەبینی،مستەفا شەونم بە جەلادەتی ئیسماعیلی گووت ئەم بالندانە بەرە دەرەوە. مستەفا شەونم لە جەلادەت دەپرسێ دەربارەی بالندە بچکۆڵەکان،جەلادەت دەڵێت:لە هەڵس و کەوتی بالندەکانەوە دیارە دونیا بە زیاتر لە زمانێک دەدوێت ،دەبێت ئێمە لە زمانی ئەو بالندانە بگەین ،ئەو بالندانە کۆمەڵێک ڕەمز و وشەی دونیایەکی دیکەن،بەڵام مستەفا ڕای وابوو ئەوانە کۆمەڵێک دەلیلن هیچیان نییەپێت بڵێن،بەڵکو ئاماژەن.جەلادەت دەڵێت:هەر کەس ئەو بالندانە ببینێت یەعنی لە ناو بازنەکەدایە،ئەو بازنەیە لەوانەیە بازنەیەکی گەردوونی بێت ،وەکو تۆڕێک بەیەکیانەوە دەبەستێتەوە . بەهەمان شێوەی جەلادەت مستەفا شەونم هەوڵی لەبیر بردنەوەی خۆی دەدا لە ڕەسمکردندا، هەوڵی کوشتنی ئەو نیگارکێشەی ناو خۆی دەدا،گووتی ئەو تابلۆیە ناوی "شاری مۆسیقارە سپییەکان"کە شارێکی فانتازییە. مستەفای شەونم ئاشکرای دەکات کە لە ساڵی حەفتاو نۆوە کار بۆ کۆکردنەوەی تابلۆ دەکات بۆ موسای بابەک،هەروەها دەڵێت من یاریدەدەری دکتۆر موسای بابەکم،لە بازنەکەی ئەودام،کە تۆڕێکی جیهانیە. مستەفای شەونم بە جەلادەت دەڵێت :یەکەمجار ناوی تۆم لەو کۆبوونەوەیەدا گوێ لێبوو،کە داوامان لێکرا کەوا هەموومان بە دوای تۆدا بگەڕێین کە

تابلۆی شاری مۆسیقارە سپییەکانت پێیە. موورادیفی تابلۆی شاری مۆسیقارە سپییەکان لای موسای بابەک و جەلادەت و مستەفای شەونم هەبوو،ئەو تابلۆیەدەبێت بپارێزرێت ،بەواتای هاواری دونیایەکی تر دێت.

شارۆخی شارۆخ: شارۆخی شارۆخ ،یان مەهدی شارۆخ کەسێتیی فانتازی ڕۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکانە،فریشتەی جەلادەتی کۆترە ، دڵشکاوترین نەیژەنی دونیایەتا ڕۆژی قیامەت دەلیل و ڕێنیشاندەری جەلادەتی کۆترە،لە سەرەتای ڕۆمانەکەدا لە فرۆکەخانە سیخێپۆڵ دەردەکەوێت نامەیێک دەداتە عەلی شەرەفیار کە بیدات بە ڕەوشەنی مستەفا سەقزی کە لەگەڵ جەلادەتی کۆتر لە چاوەڕوانیدان. کەسێک پێش وەختە ڕایدەگەیەنێت کە یەکتر نابیننەوە، خوازیارە ئەو شتانەی وەکو ڕاسپاردەیەک بۆ کوردستان بنێرێتەوە بگات بەدەستی ڕەوشەنی مستەفا سەقزییەوە. لە ڕاستیدا جەلادەتی کۆتری نەدەناسی ،شارۆخی شارۆخ سەر بە شاری مۆسیقارە سپییەکان ئەو شوێنە خەیاڵییەیە کە زۆربەی کەسێتییە فانتازییەکانی تیادایە لە تۆڕێکی نهێنیدان،لە کاتی قسەکردن و وەرگرتنی زەرفەکەو ڕاسپاردەکە لەناکاو شارۆخی شارۆخ وەک کەسێتییەکی فانتازی ون دەبێت چەند بەدوایدا دەگەڕێت لە فرۆکەخانەکەدا نایدۆزێتەوە، جەلادەت هەستی بە بوونی ناڕاستەو خۆی دالیا وەک ڕۆحێک لە دەوروبەری خۆی بە نهێنی دەکرد،جگە لەدالیا هەستی دەکرد ڕۆحێکی دیکەش هەیەکە شارۆخی شارۆخە. شەوێکیان جەلادەت لە باڵکۆنەکەدا دانیشتبوو چاوەڕوانی باڵندەکانی دەکرد،لەو مەخلوقانە وردەبووەوە کە لە تاریکیدا دەیانبینی،تارماییەک بە هێمنی هات و جلێکی سپی لەبەردابوو لەبەردەمی وەستا،لە جانتاکەیدا فلووتێکی سپی هاتبووە دەرێ، شارۆخی شارۆخ بوو بەڵام لەو ساتەدا نایبینێت و نازانێت کێیە. جەلادەت: شارۆخی شارۆخ وەکو باخچەیەک هەڵس و کەوتی لەگەڵدا دەکات،هەندێکجار دەیویست بە شارۆخی شارۆخ بڵێت تۆ باغچەیت،بەڵام پەشیمان دەبووەوە ،چونکە ئەو خەفەتی پێدەخوارد.شارۆخی شارۆخ بە جەلادەت دەڵێت: هەر مۆسیقارێکی گەورە فریشتەیەکی هەیەبۆ ئەوەی ڕزگاری بکات لە کارەساتەکان ، شارۆخی شارۆخ فریشتەی جەلادەتە. کاتێک جەلادەت دەزانێت شارۆخی شارۆخی لەو دیو دونیاوە هاتووە،بۆ ئەوەی لەگەڵ دابێت باوەشی پیادەکات و لێی دەپرسێت ئایا شارۆخی مردووە یان زیندووە،کەسێتیی فانتازیایە یان لە نێوان واقیع و خەیاڵدایە. لە کاتی لە سێدارەدانی و داکوتانی مێخەک لە جەستەی جەلادەتدا،گوێی لە فلووتەکەی شارۆخی شارۆخ دەبێت، شارۆخی شارۆخ بە درێژایی ئەو ڕێگایەئەو مۆسیقایەی بۆ لێدەدا کە گیان بەبەر مردوو دەخەنەوە،لەو شوێنەدا دلنیابوو کە پێی ناوەتە سەر زەوییەکی دیکەو جوگرافیایەکی دیکەوە،لێرەدا کە شارۆخی شارۆخ دەبێتە هۆکارێک بۆ ڕزگار کردنی جەلادەت لەساتە وەختی لەخاچدانیدا،هەروەکو عیسا پێغەمبەر چۆن لە کاتی لە خاچدانیدا خوای گەورە ڕزگاری دەکات.شارۆخی شارۆخ ئەو ڕۆحە سەرگەردانە بوو بەسەر ئاوەکاندا دەڕۆیشت، شارۆخ تەنها لە سنوورێکدا ڕێنیشاندەری بۆ جەلادەت دەکرد ،لەوە زیاتر بۆی نەبوو سنوورەکان ببەزێنێت، شارۆخی شارۆخ بە جەلادەت دەڵێت:ئاغای قەقنەس من یاریدەدەری تۆم ،من دەتوانم ئاسانکاریت بۆ بکەم لەو شتانەی کە لە توانای تۆدانییە،بەر لە کوژرانی دیوانێکی ئەوی خوێندبووەوە بە ناو نیشانی"گوناە و ئاهەنگ".تیپی مۆسیقای کەشتی سپی ئەندامانی بریتی بوون لەو کەسێتیانەی کە لە تاریکی و زوڵمەتدا شتیان دەبینی. شارۆخی.ئەو سەربازە ڕۆحانییەی لە ماوەیەکی کورتدا ون دەبێت ،جەلادەت بانگی دەکات بەڵام سوودی نییە،تەنیا ئەوەندەی بۆ دەمێنێتەوە ڕاسپاردە بۆ برادەرەکانی سەردەمی لیقەومانەکە و ئەوانی تر بنێرێت کەوا لە شاری مۆسیقارە سپییەکان .جەلادەت دەڵێت:ئەو ڕۆحە گەڕۆکەی دالیا و شارۆخی شارۆخ،ئەگەر بە قووڵی لە تاریکی و ناو ڕۆحی خۆمان بەدوایاندا بگەڕێین دەیاندۆزینەوە،ئەو ڕۆحانە ئیشیان تەنها ئەوە نییەکە باسی جیهانێکی غەیبمان بۆ بکەن،بەڵکو ئیشیان ئەوەیە،ئەوەی لەسەر زەویدا ڕوودەدات جوانتر ببینین.شارۆخی شارۆخ ئەو مۆسیقارە کوژراوەی ناو جەلادەتە ،هاوڕێی مۆسیقارە مردووەکانە ،ئەوان شارۆخیان ناردووە بۆ لای جەلادەت،چونکە جەلادەت تاکە شاهیدێکی ئەوانە لەو بیابانەدا.ئەو مۆسیقارە کوژراوەی ناو ناخی جەلادەت بەشێکە لەو مۆسیقا کوژراوەی ناو شارۆخی شارۆخ. جەلادەت لە دوای بینینی شارۆخی شارۆخ ،ژیانی دەبێتە دوو کەرت،بەڕۆژ ئاسایی بوو ، شەوانە لە باڵکۆنەکەی گێلاسی سپییدا قسەی لەگەڵ باو و ئەستێرەو باڵندەکان دەکرد.جەلادەت لە

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

ژیانیدا لە سێ ڕووداوی فانتازیدا لە مردن دەگەڕێتەوە،یان بە ناو مردندا تێدەپەڕێت، لە جاری سێیەمدا کاتی لە خاچدانی شارۆخی شارۆخ ڕزگاری دەکات. ئەو شەوەی کە شارۆخی شارۆخ جەلادەت لە خاچ دەکاتەوە و بە ناو ئاگردا تێدەپەڕێت ،جەلادەت تەنیا ئەوەی لە بیرە کە دوو ئەسپی سپی چاوەڕوانیدەکەن بۆ ئەوەی بەرەو زەمین و دونیایێکی دیکەی ببەن،زەوییەک نە ڕاستییە نە خەیاڵیی . زامەکان و ئازارەکانی هێدی هێدی وندەبوون ،دەیتوانی ڕوناکی و سەردەمێکی دیکە ببینێت،دیسان باڵندەکانی بە سەر سەری و لە پێشیانەوە دەفڕن ،بەرەو شاری مۆسیقارە سپییەکان هەنگاو دەنێن،شارۆخی شارۆخ بەخێرهاتنی جەلادەت دەکات بۆ شاری مۆسیقارە سپییەکان ،شاری ئەو جوانیانەیە کە لە ژیاندا جێگایان نەبۆتەوە،مردنیش لەوە لاوازترە باوەشیان بۆ بکاتەوە، و پێی دەڵێت مامۆستاکەت لە چاوەڕوانیتدایە،ئەو منی نارد بە شوێنی تۆدا،جەلادەت بێئەوەی هیچ بڵێت لە ڕووداوێکی فانتازیدا سەیری ئەو کچە مۆسیقارانەی دەکرد کە لە هەوادا دەفڕین. شارۆخی شارۆخ لەبەر ئاوێنەیەکدا جەلادەت ڕادەگرێت و ئامادەی دەکات و پرچی بۆ دادەهێنێ و پێی دەڵێت ئێستا دەتبینێت،من تاوەکو ئێرە دەتوانم لەگەڵتدا بێم،تا ئەو کاتەی بەبێ کۆمەکی من خۆت لە نێوان ئەم جیهانانەدا هاتوچۆ بکەیت. جەلادەت لەگەڵ شارۆخی شارۆخدا پێکەوە چوونە بەر دەرگایەکی سپی فانتازی،پاش ئیستێک دەنگێک لەودیو دەرگاوە گوتی: با جەلادەتی کۆتر بێتە ژوورەوە.شارۆخی شارۆخ وەکو وەسییەتێک بۆ جەلادەت بۆ ئەوەی بیگێڕێتەوە بۆ دونیا،ئەو زەرفە ئەو مێخەکانەی تێدابوو کە لە جەستەی جەلادەتی دەرهێنا لە کاتی لە خاچدانی، لە سەرەتاوە شارۆخی شارۆخ خوێنەرێکی دێرینی کتێبەکانی بەختیار عەلییە.

ئوم فەزڵ:شاژنی تەپوتۆز ناوێکی دیکەی فانتازی ئوم فەزڵە ،ئەو ژنە لە کەشو هەوایەکی فانتازی بیابان ،کاری تەنها سڕینەوەی غوبار و تەپوتۆزی بیابانە، ئوم فەزڵ شارەزاترین ژنە لە سەحرادا لە ڕۆژە هەرە تۆزاوییەکاندا دەتوانێت هاتو چۆ بکات لە هەموو شوێنەکانی بیاباندا."شاژنی تەپوتۆز" حەز لە کەشتییەوانەکە دەکات ماوەی ساڵێک لەگەڵی دەبێت ،پیاوەکەی لەسەر سەلکە پیازێک دەبێتە شەڕیان بە چەقۆ دەکوژرێت ،لەدوای مانگێک"شاژنی تەپوتۆز"منداڵێکی نەخۆشی دەبێت،سییەکانی بە ئاو و غوباری ئاو دەرژێت ،دکتۆر ئامۆژگاری دەکات کەوا دەبێت ئەو منداڵە لە کەش هەوای بیابان پەروەردە بێت، ئوم فەزڵ لە گوندێکی نزیک سەحرا خەریکی پەروەدەکردنی فەزڵ دەبێت، لە ڕۆژانی تەپوتۆز پرتەقاڵی سپی ژنێکی عارەبی ئەسمەری تۆخ پێیاندەگووت "شاژنی تۆز"هەموو ژیانی لە شەڕێکی کوشندە بردەسەر لەگەڵ تەپوتۆزدا."شاژنی تۆز"تەنها کەسێک بوو لەو سەحرا بێ بنەدا دەهات و دەچوو بێئەوەی لە لمدا بخنکێت و بزر بێت،کە شاژنی تەپوتۆز لە مەتبەخەکەدا دەرکەوت ژنێکی جوان نەبوو بەڵام ناشیرینییەکەی شەیتانی نەبوو،هەندێک شتی جوانی تێدابوو لەوەبوو خوا بە خۆی نەخشەی بۆ کێشابێت. نەقیب سامیری بابلی،((ژنێک وەک شاژنی کۆشکێک تەماشامدەکرد سەرتاپای لە پلەکە و پەیژەو پەنجەرەی تۆز دروست بوو بێت،خانمێک لە گەنجیدا لەگەڵ یەکەمین نەوەی کەشتییەکانی وڵاتدا، لەگەڵ بارە خورمادا بەرەو دونیای ئەوبەری زەریاکان ڕۆیشتبوو،وە ڕاوکەرێکی غوبار،وەک خانمێک کە پەنجەرەکانی کەشتی پاکدەکاتەوە))(بەختیار عەلی، ٢٠١٣،ل٢١٢)"شاژنی تەپوتۆز"ژنێک بوو دالیا وەکو شاژنێک وەسفی دەکرد،سەرتاپای لە تۆز دروست بوو بوو ،ژنێک بوو لەگەڵ بە هۆی لە دەست دانی مێردەکەی لەسەر کەشتیەکەدا مانەوەی بە تەنیایی،ئەو منداڵە خولیای یاریکردنی ونبوونە لە تەپوتۆزی سەحرا،ڕۆژێک لەناو گەردەلول بزر دەبێت و ناگەڕێتەوە ،چەندەها مانگ سەحرا بۆ کوڕەکەی دەگەڕێت و نایدۆزێتەوە،هەر لە چاوەڕوانی دەبێت ،ئوم فەزڵ یەکێکە لە ژنە فانتازییەکان و ڕزگارکەری جەلادەت.جەلادەت دەڵێت :من لە ڕێگای نەسرین غەفور و ئومفەزڵەوە تێگەیشتم کە ژنان نیشتمانیان نییە،گرنگ نییە کورد بن یان عەرەب ،نەتەوەو نیشتمانی ئەوان ژیان خۆیەتی،لەو تراژیدیایەی ژنێتی خۆیان موعجیزەیان دروستکردووە، موعجیزە کارێکە لە توانای مرۆڤی ئاسایی بەدەرە،ئەگەر بەراورد بکرێت بە پیاو تەنها هەندێک جوجەڵەی ترسنۆکن،ئوم فەزڵ نموونەی ژنێکی مرۆڤ دۆست بوو وێڕای لەدەست دانی مێرد و کوڕە نەخۆشەکەی ،بەهرەو شارەزایی لە بیاباندا بۆ خزمەتی مرۆڤایەتی دژ بە کوشتن و کۆمەڵکوژی بەکار دەهێنێت .

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

تەوەرەی چوارەم:کەسێتیی فانتازی لە ڕۆمانی دەغدودا:

دەغدو:دەغدو کچی دیاکۆی پاشای بەناوبانگ و یەکخەرەوەی حەوت هۆزەکە و ئازاو لێهاتوو و دامەزرێنەری دەوڵەتی ماد و پارێزەر و ڕزگارکەری کتێبەکەی موغی موغانە. لە مێژووی کۆنی گەلانی ڕۆژهەڵاتدا بەر لە ٢٧٠٠ساڵ پ ز.بە پێی نووسینەکانی فیردەوسی لە شانامەدا ،سارگۆنی ئاشووری بە هۆی جوانی بێوێنەی لەسەر ئاستی ئەو سەردەمە داوای دەستی دەغدو لە دیاکۆی باوکی دەکات،سەرەتا دیاکۆ پرس بە سەرۆکی حەوت هۆزەکانی کورد دەکات ،ئەوان بەو داخوازییە رازی نابن ،سارگۆنی پاشای ئاشووری هێرش دەکاتە سەر دەوڵەتی ماد ،دیاکۆ و بەشێک لە سەرۆک هۆزەکان بە دیل دەگرێت،و لە شام زیندانیان دەکات ،دەغدو لە پێناوی دەوڵەتی ماد و باوکی و سەرۆک هۆزەکان خۆی دەکاتە قوربانی، لەسەر داواکاری خۆی شوو بە پاشای ئاشوورییەکان دەکات ،منداڵێکی لێدەبێت لە تەمەنی شەش ساڵیدا بە هۆی نەخۆشی ڕشانەوە دەمرێت،وڵاتی ئاشووری توشی شەڕێک دەبن سارگۆن ماوەی ساڵێک دەغدو بەجێدەهێڵێت ،لەو ماوەیەدا سەربەهەوێیەکانی بە تایبەتی ژنە گەورەکە یان شاژن تەلیسمێکی بۆ دەکات وفەرمان بە دوو لە پاسەوانەکانی دەکات دەغدو ببەن بۆ شوێنێکی دوور و بیکوژن و لای کەس باس نەکەن ،ئیتر جوانییەکەی دەغدو دەبێتە گێچەڵ و نەهامەتی و ناخۆشی،پاسەوانەکان دەغدو دەبەن بۆ شوێنێکی دوور لەبری ئەوەی بیکوژن ،بە هۆی ئەوەی ژنێکی زۆر جوان بوو نایکوژن بەڵکو دەیفرۆشن،لەدوای گەڕانەوەی پاشای ئاشووری لەشەڕ ،دەغدو نابینێت و ژنە گەورەکەی و دوو پاسەوانەکە سزا دەدات و بەشوێن دەغدودا دەگەڕێت ، لە دوای ئەوەی سارگۆن شا بەرەو شەڕ دەچێت بەڵام لێرەدا نووسەر یان مێژوو نووس ناوی ئەو شوێن و ئەو شەڕە دیاری ناکات کە زیاتر لە ساڵێک دەخایەنێ ، هۆکاری بزر بوونی دەغدو،"توکولتی" ئاشکرای دەکات کە شاژنی دایکی وەلی عەهد ،لەدوای ڕۆیشتنی شا سارگۆن بۆ شەڕ دەغدوی بێ سەرو شوێن کردووە لە بابل وەکو کەنیزە ی کۆیلە کراو فرۆشتویەتی بە "نبو ئید" مێرزادە لە شاری بابل لە ڕێگەی "بولاسەرەوە". گەورەترین جادوگەری شاری بابل دەهێنێت بەناوی "دیم بایۆ" تەلیسمێ ڕچاو بوونی ڕۆح بۆ دەغدو دادەڕێژێت،بۆ ماوەی دوو هەزار و حەوت سەد ساڵ لەناو قەفەسێکی ڕۆحی دەغدو دەمرچێنێت،تا ئەو کاتەی سەنگەر بە ئازایەتی خودێدە ،لەدوای تاشینی وشەیەک لەسەر سمێ پێنجەمێ گاباڵدارەکە ،دەغدو ئازاد دەکرێت . لەکاتێکدا کە دەغدو کچێتی خۆی دەکاتە قوربانی دیاکۆ و مێرزادەکانی دەوڵەتی ماد ،بەڵام باوکی زۆر لەوە زیاتر دەزانی بەهۆی ئەو کتێبەی کە موغی موغان نووسیویەتی ،لای دیاکۆ پارێزراو بوو هەموو ئەو ڕووداوانە و ئاکامەکانی تێدایە،بە روخاندنی ئاشورییەکانیشەوە ،لەلایەن موغی موغانەوە پێش وەخت پێشبینی کراوە،بۆیە دیاکۆ زۆر گرنگی بەو هەوڵەی دەغدو نادات و دەغدو دەبێتە قوربانی،ئەو جۆرە کەسێتییانە لە مێژوو رەوتی ژیاندا دەبن بە ڕۆح سەدان و بگرە هەزاران ساڵ لە چاوەڕوانی دەبن بۆ ئەوەی جوامێرێک بێت و لەو گەمارۆدان و چەق بەستنە بە هۆکارێکەوە ئازادیان بکەن،هەروەکو دەغدو کە ماوەی دوو هەزار وحەوت سەد ساڵ لە چاوەڕوانی، سەنگەر دێت و ئازادی دەکات بۆ ئەوەی ئەو نیاز و ئارەزووەی کە لە سەردەمی خۆیدا نەیبینیوە یان دەرفەتی نەبووە بێبەش کراوە لەسەردەمێ زیندوویی و لەسەردەمێ ڕۆحیانییەت و ئازاد بوونیدا بتوانێت ئارەزوو وخواستەکانی بهێنێتە دی لە ڕێگای ئەو کەسێتییەوە کە ناوی سەنگەرە.دەغدو بە سەنگەر دەڵێ :من بەر لە دووهەزارو پێنج سەد ساڵ بەر لە ئەمڕۆ کوژراوم گۆڕەکەشم لەناو ژوورەکەی تۆدایە، جادوم لێکراوە،ئەو تەلیسمە بە ئاسانی بە دەستی تۆ بەتاڵ دەبێتەوە،کە کرایەوە ئەوکاتە تۆ دەتوانی روخسارم ببینی لەگەڵتا دێمە قسە و بە چاکی خزمەتت دەکەم ، تەلیسمەکەش بەم شێوەیە،لەڕێچکەی ئەم دیوارەی لای ماڵی ئێوە ئاسەواری دەروازەی "نرگاڵ"،پەیکەری دووگای باڵدار لەناو دەروازەکەدایە،گای لای ڕاستیان بەسەر سمی پێنجەمیەوە وشەیەک بە خەتی بزماری نووسراوە ئەگەر ئەو وشەیە بکوژێنێتەوە من لەم تەلیسمە ڕزگارم دەبێت و لەژیانتا سوودبەخش دەبم ،سەنگەر کاتێک لە خوێندنەوەی نووسینەکە بووەوە ،ژنەکە بزر بوو! لەو ماوەی بێدەنگی دەغدودا کە نەیتوانیوە هاودەمی دەورو بەر و ڕۆحە هاتو چۆکەرانی بێت ،بەڵام کارێزمایەکی بە هێز

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

بووە بەسەریاندا ،ئاگاداری دوور و نزیک بووە ،ئاگاداری ڕووداوەکانی دەوروبەری کەوکەبی خۆی و سەر زەوی بووە چاوی لێیان بووە ئاگایی هەبووە ، بەڵام ئەوەش ناشاریتەوە کە ئەستێرە و کەوکەبی تر هەبووە نە ئاگای لێ بووە نەدەستی پێ گەیشتووە.سەنگەر:((سەیرم دەکرد و لە بیرم چوبوویەوە ئەو بە وردی فکرم دەخوێنێتەوە. لە دڵی خۆما وتم خودایەئەم ژنە چەندە جوانە و دەبێ ئەمە پەری ئاسمان بێت یان یەکێکە لە شازادەکانی قوڵایی ئاسمان..؟ دەغدو لە پڕ کەوتەوە پێکەنین و ئینجا وتی: - ڕاست دەکەی لەسەردەمی خۆمدا یەکێک بوومە لە ژنە هەرە جوانەکانی زەمانی خۆم..بەداخەوە لەو جوانییەلە کارەسات و بەدبەختی زیاتر هیچی ترم بەدەست نەهێناوە))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ٦٨)یەکێک لە بەهرەکانی دەغدو ئەوەیە ناخی سەنگەر دەخوێنێتەوە ،پێش ئەوەی قسە بکات. دەغدو پێی وایە جوانی مرۆڤی ڕۆحیانییەت لە پەری ئاسمان جوانترن ،لە وەڵامی پرسیاری سەنگەردا کە کامەیان جوانترن پەری یان حۆری دەغدو دەڵێ: پەری و فریشتەکان ،بەشێکن لە تیشکی پەروەردگار ، ناتوانرێ بەراورد بکرێن لەگەڵ یەکتردا ،ئەرواحیش لە جودایی و هەستی بایەلۆژییەوە هاتوون ڕۆحیان بە قۆناغی زۆردا گوزەراوە، لەدوای ئەوەی دەغدو بووە هاوسەرو کۆیلەی شا سارگۆنی دڕندەو خوێنڕێژ، باوک و مێرزادەکان لە بری کوشتن بە هۆی دەغدوەوە دوورخرانەوە بۆ وڵاتی شام . سەنگەر:((دەغدو بەدەست ئاماژەی بۆ کردم و لێم نزیکتر بووەوە وتی:لەگەڵ مندا دوو دڵ مەبە، هەست بەتەنگە بەریش مەکە، من زەمانێکە دەزانم چاوت پڕە لە خۆشەویستی و تۆزێکیش هەوەس و"سارگۆن" ئاسا تێدەفکری، من و تۆ بە ڕۆح تێکەڵاوی یەکتر بووینە لەیەک دوور ناکەوینەوە،من لە ئاوەز و بیرو فیکری تودا جێگەی خۆم کردوەتەوە پێکەوە بەردەوامین، من ڕۆحێکی دوو هەزارو حەوت سەد ساڵەم و تویش مرۆڤێکی دوا هەناسەکانی سەدەی بیستەمی و خودا تۆی خستە سەر ڕێگام و، لە زیندانێکی دوو هەزار و حەوت سەد ساڵەی ڕچاو بوون ڕزگارم بکەی،بڕیارم داوە...ئاوات و ئارەزووەکانت جێ بەجێ بکەم..))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ٨٨) دۆنادۆن"تناسخ الارواح"بە واتای کەسێکی ناکامی مردوو ،ڕۆحی دەچێتە ناو جەستەی یەکێکی ترەوە،ئەمە زیاتر لە ئەدەبی یارساندا بەرچاو دەکەوێت، دەغدو باس لە ئایینی خۆیان دەکات و جیاوازی ناکات لە نێوان ئایینەکانەوە و ڕێز لە ئایینی ئیسلام و بەتایبەتی لە قورئان دەگرێت،باسی ئایینەکەی خۆیان دەکات کە کۆمەڵێک پەیامبەر و ئەولیای تێدابووە کاری سەیر و سەمەرەیان ئەنجامداوە،سەنگەر داوا لە دەغدو دەکات کە ڕۆحیان تێکەڵاو بێت و بێتە دونیای ئەرواحەوە،وەکو ئەوبێتە ڕۆح، سەنگەر لە دەغدو دەپرسێت :ئایادەتوانێت بێتە دونیای ئەرواحەوە،لە وەڵامدا دەغدو دەڵێت: ئەوە بەدەستی خوداوەندە،سەنگەر ئەوەندە سەرسامی جوانی دەغدو دەبێت داوای لێدەکات کەوا تێکەڵاوی بێت ئەگەر چی ئەو لە ئەرواحەکانە،لە وەڵامدا دەغدو دەڵێت: ئەوەیان بەدەست خۆی نییە،بەڵام دەتوانێت لەو ڕووەوە کۆمەکی بکات بەوەی کەسێکی دیکە لە شێوەی خۆی بۆی ڕەوانە بکات ئەوەی لە شەهوەتە بگات بە لەزەت و لوتکەی خۆشی کە لای خۆمان بە "بەشەیتانی" بوون ناسراوە، سەنگەر لە دەغدو دەپرسێت،جیاوازی لە نێوان ئێوەو ئەو ئەرواحانەدا هەیە؟ لە وەڵامدا دەغدو دەڵێت:بەڵێ.((دەترسم ڕۆژێک لەشەقەی باڵ بدەی و بە جێم بێڵی و بکەومە ژێر ڕەحمەتی پەیڕەوانی دنیای تاریکییەوە...دەغدو دایە قاقای پێکەنینەوە، لەدڵی خۆمەوە وتم"خودایە ئەم ژنە چەندە پێکەنینی پێ دەکەوێ، کە پێدەکەنێ دەهێندەی تر نازدارترە.. — لە جوانی من گەڕێ..جوانی من بوو بە تەوق و ڕۆیشتە گەردنم..دوای کوشتنیشم ئازار و ئەزیەتێکی دوو هەزار و حەوت سەد ساڵەی پێ بەخشیووم..لەوەی دلنیابە من تۆ بەجێ ناهێڵم..مەگەر بۆ خۆت بیروڕات بگۆڕێت و پێت خۆش بێ دوور کەومەوە.))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ٩١) کەسییەتیی ئاستیاگ ئەفسانەیی و فانتازییە،کە بەچەندین شێوەی خورافی باسکراوە،هەندێک بە دوژمنی دەزانن کە داوای خوێن و مێشکی لاوی کوردی کردووە، هەندێکی دیکە بە یەکێک لە پاشاکانی دەوڵەتی مادی دادەنێن، هەندێک لەو ئەفسانە کۆنانەی سەردەمی ئاستیاگ بوونی مار یان ئەژدیها لەسەر شانی ئەستیاگدا ،داوای خوێن و مێشکی لاوی کوردی لە دەست و پەیوەندەکانی کردووە. دەغدو خۆی بە فریشتەی ئاسمانی نازانێ ،بەڵام خۆی بە ڕۆحێکی مەزڵوم دەزانێ ،هەروەها بە ئەرکی خۆی دەزانێ سەنگەر ڕێنمایی بکات بەرەو یەکێک لەو سروودانەی کە لە گاتاکانی ئاڤێستادا هاتووە "کاری چاک ،ڕەفتاری جوان و

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

،گوفتاری پەسند" سەنگەر لە وەسفی جوانی دەغدودا سەری سوڕماوە کە ئەو هەموو جوانییەی دونیا لەو ژنەدا کۆبووەتەوە، ڕاڕابوونەکەی نیشانە و تایبەتمەندی فانتازیایە لەوەی کە دەیبینێت ڕاستە یان خەیاڵە ، سەنگەر لەخەودا کە دەغدو بەو هەموو جوانییەوە دەبینێت توشی سەرسامی و ڕاڕایی دەبێت،هیچی پێناکرێت تەنها وەکو منداڵێکی بێدەسەلات بەرامبەری دەوەستێت ناخی ژان دەکات. ئەو ژمارە زۆرەی ئەرواح کە دەغدو بە سەنگەری ڕادەگەیەنێت،بۆ ئەوەی بزانێت ئەو جیهانەی لای خۆیان وەکو جیهانی ئەوان بەرتەسک نییە دەغدو تواناو هێزی ئەرواحەکان بەراورد دەکات لەگەڵ مرۆڤی ئاسایی کە بەشێکە لە تیشکی خۆر و نەمری،تیایاندایە خێرەومەندە تیایاندایە بێئیمانە،لە ڕووی تواناوە زۆر لە مرۆڤی ئاسایی بە تواناترن ،کاتێک دەغدو ڕێنمایی سەنگەر دەکات،بۆ دەرهێنانی تەرمەکەی دەغدو لە ژوورەکەیدا و دانانی لە ناو هەمان سندوقی دارینداو، دەغدو سەنگەر ئاگادار دەکاتەوە لە بوونی کەسێک کە لە بەراوردایە بۆ ئەوەی بچێتە لەشییەوە، دۆنادۆن لە ئایینی یارسان و لە ئەدەبی یارسانەکاندا بوونی هەیە،چوونی ڕۆح بۆ ناو جەستەی یەکێکی تر دەغدو بۆی ڕووندەکاتەوە ،کە ماوەی چوارسەد ساڵە لە چاوەڕوانی جەستەیەکی لەڕ و بێهێزەوە بۆ ئەوەی بچێتە ناوییەوە،ئەو ڕۆحانە لە هەلێک دەگەڕێن بۆ ئەوەی بچنە جەستەیەکەوە هەردەسوڕێنەوە ،ئەگەر دەستیان نەکەوت ،دەگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆیان ،ڕۆحی سەلاحەدین ئەیوبی کەسێتیی سەرکردەی کوردی ناسراوی جیهانی ئیسلامییە،چووەتە کەوڵی مەغە شێلم فرۆشەوە لە دامێنی قەڵای هەولێر.سەنگەر بۆ ئەوەی تۆزێک لەو ژینگەیە دوور بکەوێتەوە دەچێتە لای لوسییەوە کە لە هەواڵگری نەتەوە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ئەندامە، گوارە کچەپوری سەنگەرە لە سەرەتادا دایکی و پوری بەتەمای زەماوەندیانن،دواتر لە لایەن مافیایەکی کوردی سوریاوە دەرفێنرێت ،کاری لەشفرۆسی پێدەکرێت ،دەغدو هاوکاری سەنگەر دەکات بە هاوکاری پۆلیسی فەرەنسا و چاوساغی سەنگەر گوارە بە شێوەیەکی دەرئاسا ڕزگار دەکەن لە چنگی ئەو مافیایانەوە ، دەغدو ئاگاداری سەنگەر دەکاتەوە لە کارێکی زۆر گرنگ بوونی تەوراتێکی نوسخەی ئەسڵی لە کڵێسایەکی زۆر کۆنی گەڕەکی عەشاری شاری بەسرە،کە جولەکەکان زۆر عەڤداڵی ئەو کتێبەن کە لە کاتی شەڕدا لە کوردستاندا بزر بووە، فریشتە ئەو بوونەوەرە سەروو سروشتییە،کە خوای گەورە بۆکاری چاکە و خێر خوای گەورە دروستی کردووە،دەغدو:ئیتر لەوە بەدوا پەیوەندیمان وەکو جاران نابێت ،تەنها لە خەودا بتبینم، لێرەبەدوا ساتێک لێت دوور ناکەومەوە ، دەغدو پێشبینی دەکات ،مانەوەی سەدام تا دە ساڵی تر درێژە دەکێشێت ، بەڵام باوکی سەنگەر لە دیالۆگەکەیدا لەگەڵ سەنگەردا بە بێ مانای دادەنێت. سۆراغی ئەوکتێبە بەنادیاری دەمێنێتەوە ، لەگەڵ ئەوەی چاوساغی دیاکۆ کەناوی"ئۆراس"ە کتێبەکەی لاپاریزرا بوو ،بە دیلی بۆ نەینەوا هاتووە و سندوقەکەش بێسەر و شوێنە،دەغدو باشی دەزانی کە دیاکۆی باوکی زۆر متمانەی بەم کتێبە هەبوو،کە پێشبینی زۆربەی ڕووداوەکانی تێدایە.دەغدو دەڵێت: ((دنیای ئێمەی ئەرواح بە پێی فەرمانی خودا جارێک لە حەشرو نەشرەوە بە دوورین، "لە بەرزەخ" داین زۆر لە ئەرواح لە بەرزەخدا خودا هیدایەتی دەداو لە دنیای تاریکییەوە بە گوێرەی کار و کردەوەی دیگوێزێتەوە[دەیگوێزێتەوە] دەوروبەرێکی ڕۆشن ،لای ئێمە ڕۆشنایی و تیشک بە گوێرەی کاری باش و ڕەفتاری چاک و کرداری پەسندە کە لە ژیاندا کردومانە))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ٨٩)ئەو دونیایەی کە دەغدو باسی دەکات کە زانستی ئیسکاتۆلۆجیایە،ئەو تێکستەی کە دەغدو دەریدەبڕێت لە ئاڤێستادا هاتووە لە ئایینی زەردەشتدا، کاری باش و ڕەفتاری چاک و کرداری پەسندە،ئەو سێ گووتەیەلە ئاڤێستادا لە ئایینی زەردەشت وەکو سێ بنەمای سەرەکی پەیڕەوکردنی ئەم ئایینە هەیە. دەغدو لە گێڕانەوەی بەشێک لە سەردەمی دەوڵەتی ماددا بۆ سەنگەر کۆمەڵێک دوژمنی ئەوکات ئێستای بۆ ڕووندەکاتەوە "ماندانا" ئەو کچە فانتازیایەی کە لە "شانامەی فیردەوسی "دا هاتووە کە دارێک لە ناو گەڵێدا شین دەبێت سێبەرەکەی زۆربەی وڵاتەکان دەگرێتەوە، بە واتای ئەوەی ئەم کەسێتییە فانتازییە لە داهاتوودا نەوەیێکی لێدەبێت زۆربەی وڵاتانی دونیا لەبەری دەحەسێنەوە . ((لە هەیکەلی ئەفسووناوی دەغدو نزیک بوومەوە،بۆ یەکەمین جار دەستم بەر لەشە نەرم و گەرمەکەی دەغدو کەوت و بزیسکەیەکی تێکەڵی حەز و ترس لەش و بیر و وجوودمی سڕ کرد،کلیلم لە گەردنی دەغدو کردەوە......نازانم چۆن توانی بووم بەسەر پامەوە

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

ڕاوەستم،نیوە بێهۆش خومار و حەز داگرتوو سەرخۆش لەنێوان هۆش و بێهۆشیدا تەمەڵانە چاوم هەڵهێنا...زمانی لەنێو زارمبوو،شمشێریش لەنێو شارابوو))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ٩٩)ئەو کاتە شەهوانییەی کە دەغدو لە لوتکەی بەخشینی خۆشی ، سەرئەنجام دەغدو لە ژێرەوە قوفڵەکەی بۆ سەنگەر ڕاگرت تا کلیلی تێخات و بیچەرخێنێت لەگەڵ جوانترین و ناسکترین جەستە ،سەری لێ دەشێوێ و ڕاڕا دەبێت و سەرسام دەبێت لەوەی دەیبینێت کەسێتیی ڕاستەقینەیە یان خەیاڵە. ئەو ملیۆنەها ئەرواحەی جیهانی ئەرواحە کە جیایە لە دەغدو.

سەنگەر:کەسێتیی سەنگەر لە سەرەتای ڕۆمانەکەوە کەسێتیی فانتازی نییە بەڵام لەگەڵ دەغدودا کە ڕێنیشاندەر و پێشبینی کەرێتی ،هەموو کارە فانتازییەکان ئەنجام دەدات بە هیمەت و ڕێنمایی دەغدووەوە. ئەو خانووەی کە لێی نیشتەجێ بوون هەموو شەوێک ژنێک لە پەنجەرەکەیەوە دێتە خەونی بە پێکەنینێکەوە بێزاری دەکات ،ئەم حاڵەتە زۆر دەخایەنێ ،سەنگەر بە ناچاری بۆ تەحسینی هاوڕێی دەگێڕێتەوە ،ئەویش خودێدە بە شیاوترین جادوگەر دەزانێت کە چارەسەری بکات،خودێدە لە پەرستگای لالش پەیمانیان پێ دەدات کەوا شەوێک لای سەنگەر بمێنێتەوە بە مەبەستی چارەسەرکردن و دوورخستنەوەی ئەو ژنە بێزارکەرە لە سەنگەر،لەدوای هەوڵی خودێدە سەنگەر بەجۆرێک دەگاتە دەغدو،لە خەونیدا پێی دەڵێت : ئەگەر کارێکی لەو جۆرە بکەیت ، پیتێک لەسەر سمی پێنجەمی گای باڵدار بسڕیتەوە، ڕۆحیانییەتی ئازاد دەبێت ، لەدوای دوو هەزارو حەوت سەد ساڵ،ئەو کارە فانتازیانەی کە سەنگەر ئەنجامی دەدات هەمووی بە ڕێنمایی و ئاراستەکردنی دەغدووەوەیە. کاتێک سبەینێیەکەی کە سەنگەر لەخەو هەستا ،ئاوڕی لە دیوارەکە دایەوە تەنها وشە بزمارییەکە بەسەر دیوارەکەوە مابووەوە،لەو کاتەدا وتەکانی ژنەکەی وەبیر هاتەوە ،بۆ ئەوەی لەبیری نەچێت نەخشی هەمان وشەی لەسەر کاغەز کێشا ،هەر کە کێشای وشەکەش بەسەر دیوارەکەوە ون بوو، لە هەوڵێکی کە دەغدو ڕێی وشوێنی بۆ دادەنێت،لەکاتی شەڕی هاوپەیمانان لەگەڵ سەدامدا وڵاتێکی بێسەروبەر بوو کەس ئاگای لەکەس نەبوو، چۆلەکەش بەو ناوەوە نەبوو،سەنگەر خۆی گەیاندە دەروازەی "نرگاڵ"سەنگەر بۆی شۆڕ بووەوە ،بۆ ئەوەی وشەکە بکرێنێتەوە و ژنەکە ڕزگار دەکات ،هەر لە دۆزینەوەی تەرم و هێسک و پروسکی دەغدو و تاج و سۆڵەجانی دیاکۆ و کتێبی موغی موغان ودۆزینەوەی تەوراتە ونبووەکەی سەردەمی نەبوخوزنوسەر لە کڵێسای گەڕەکی عەشار و دۆزینەوەی سەدام و کوڕەکانی و کۆمەڵێک چەکی قەدەغە کراو لوسی بە سەنگەر دەڵێت تۆ فریشتەی ئەگەر شوێنی سەدام بۆمان ئاشکرا بکەیت،سەنگەر خۆی دەڵێت من مێردەزمەم . کەسێتیی مێردەزمە کەسێتیی فانتازییە. دۆزینەوەی گوارەی کچەپوری سەنگەر لە فەرەنسا دەرهێنانی لە ژێردەستی مافیاکانەوە بە هاوکاری پۆلیسی فەرەنسی ،ئەمانە هەمووی بە دەستی سەنگەر و زانیاری دەغدووەوە بوو.سەنگەر بە دەغدو دەڵێت : من ئاگاداری جیهانی ئەرواحی ئێوە نیم ،تاڕادەی ئێستا نازانم چ پرسیارێکت لێ بکەم؟ ئەگەر لەوە بەدوا خوێندنەوە لەو بوارەدا بکەم شارەزایی دەربارەی پەیدا بکەم سەنگەر لە مۆنۆلۆگێکدا دەڵێ :کە ژیانی سەرلەبنییەوە گۆڕاوە،دوو ڕێگای لەبەردەمدایە،یان ئەوەتا دەبێ ئاشنایەتی دەغدو بکات یان ئەوەتا بگەڕێتەوە ژیانی ئاسایی خۆی ،وەک کوردێکی بێ پشت و پەنا،هەردوو دەزگای هەواڵگری ئەمریکا و ئیسرائیل زۆر سەرسامن بەو زانیاری و پێشبینیانەی کە سەنگەر دەیزانێت لە ڕێگای لوسی و شۆخە کە لە نزیکەوە ئاگاداری هەڵسوکەوتی سەنگەرن.سەنگەر بە لوسی دەڵێت: ((- زانیاری من لە ڕێنمایی ئاهۆرامزداوەیە، ئەوە چاوساق و ڕۆشنکەرەوەی بیر و فیکرو هەنگاوەکانمە..نە نۆکەری کەسم و نەشرە خۆری هیچ لایەنێکم...هەردووکمان درۆ دەکەین..تۆ ئەم تەوراتەت بۆ دەوڵەتی ئیسرائیلە و منیش بێ زانیاری نیم..لەدوایشدا دەیسەلمێنی کەمن درۆم لەگەڵتا نەکردوە و لە درۆیشەوە دوورم))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ٢٢٠)سەنگەر بۆ ئەوەی ئاشکرا نەبێت ناوی دەغدو ناهێنێت ،دەڵێت ئەوەی بەدەستی دەهێنم لە لایەن ئاهورامەزداوەیە.((تەواوی سەرکەوتنەکانم لە دەغدو دەزانم..ئەگەر دەغدو نەبوایە سەدان و هەزاران مامۆستای کۆلیژ تەواوکەری لەمن زیرەکتر بەتواناتر وا لە لادێیەکاندا مامۆستای قوتابخانەکانن،منیش یەکێک دەبووم لەوانە))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل٢٤٨)لە ڕاستیدا سەنگەر بە بێ دەغدو هەنگاوێک ناتوانێت بهاوێژێت،ئەو

e-ISSN (2522-7130)	p-ISSN (2410-1036)

وەکو کەسێتییەکی فانتازی پێشبینییەکان و زنیارییەکانی پێدەبەخشێت لەکاتی گونجاودا. ((- تۆ باوەڕت بە خودا هەیە؟ - من هەمە، بەڵام زۆر کەس نییەتی و بیریشی لێ ناکاتەوە. — ئەی توانای پێشبینی کردن چی؟..ئەوە نییە ساڵانە لە جیهاندا پێشبینیکەر کتاوی جۆراو جۆر لە چاپ دەدەن...توانای هەڵفڕین و بەسەر ئاو و ئاگر ڕۆیشتنیان لێ دەبینرێ...چی تیادایە کوردێکیش تونایەکی نائاسایی هەبێت..بۆ گەلانی تر ڕەوا و شایانی ڕیکلام و بەرچاوخستنە بۆ ئێمە بۆ جێگای گێژو وێژی دنیای ئێوەیە بە رازی هەلنەهێنراو دابنرێت؟!))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ٢٥٩)کەسێتیی گۆڕاو کە توانای فڕین و ڕۆیشتن بەسەر ئاو ،ناو ئاگردا بۆ کەسانی تر ئاساییە بەڵام بۆ کوردێک ئاسایی نییە. لە دوای شەڕی ناوەخۆ و چەندین جار هەوڵی کوشتنی دەدرێت بەڵام دەغدو رزگاری دەکات، بڵاوبوونەوەی گەندەڵی لە دوا وێسگەی ژیانیدا سەنگەر بڕیاردەدات بەر لە کۆچکردنی بەرەو وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کۆمەڵێک کاری مرۆڤدۆستی و خێرخوایی بۆ نەتەوەکەی خۆی دەکات لەوانە دروستکردنی پەنجا خوێندنگا بە چەند رۆشنبیرێک دەسپێرێت لە کوردستان دروست بکەن لە بەرئەوەی لە کوردستان ئەوەی پێ نەکرا.

دۆنادۆن:دۆنادۆن"تناسخ الارواح"بە واتای کەسێکی ناکامی مردوو ،رۆحی دەچێتە ناو جەستەی یەکێکی ترەوە،ئەمە زیاتر لە ئەدەبی یارساندا بەرچاو دەکەوێت،دەغدو بە سەنگەر دەڵێت ڕۆحی من وتۆ تێکەڵ بەیەک دەبێت،لەو هەوڵەدا سوودی زۆری بۆ تۆ دەبێت،ئەو تێکەڵاو بوونە بۆ سەنگەر دەبێتە مایەی ناسینی لە ئاستێکی بەرزدا لەلایەن هەواڵگری نەتەوە یەکگرتووەکان و هەواڵگری دەوڵەتی ئیسرائیل،هەروەها دەرکردنی ناو ناوبانگ بەشێوەیەکی سەرسوڕهێنەر لە دۆزینەوەی سەدام و کوڕەکانی لەدوای تێکشکاندنی هێزەکانی بەرگری عێراقی و دۆزینەوەی چەکە قەدەغەکراوەکانی و هەروەها دۆزینەوەی کۆنترین کتێبی موغی موغان و کتێبی تەورات لە شاری عەشاری بەسرە و دۆزینەوەی کچەپوری گوارە لەدەستی مافیاکانی وڵاتی فەرەنسا ،ئەمانە هەمووی بە هێزو تواناو پێشبینی و ڕێنمایی دەغدووەوە هاتنەدی.لە ناکاو دەغدو سەنگەر لە بوونی رۆحێک ئاگادار دەکاتەوە کە لە چاوەڕوانیدایە بچێتە کەوڵی کەسێکی لاواز و دوودڵەوە،سەنگەر بەوردی ئاوڕدەداتەوە لە ژوورەکەیدا هیچ نابینێت ،دەغدو سەنگەر دلنیادەکاتەوە کە نایبینێت چونکە رۆحەکە لەبەراورددایە خۆی ئامادە دەکات دلنیا نییە ئاخۆ دەتوانێت بچێتە کەوڵی سەنگەرەوە یان ناتوانێت؟سەنگەر بە تەنزەوە دەڵێت خۆ لەشم ژووری هۆتێل یان پاسی ئامانە نییە؟هەر کەسێک بیێت و خۆی پیا بکات،دەغدو لەوەسفی ئەو رۆحە غەمگینانە دەدوێت ،لە هەزاران کەس دەچنە جەستەی کەسێکی دیاریکراوەوە کە لاواز و دوودلن و باوەڕیان بە خۆیان نییە.دۆنادۆن لە ئایینی یارساندا هەیەهەروەها لە ئەدەبی یارسانەکاندا بوونی هەیە،چوونی رۆح بۆ ناو جەستەی یەکێکی تر ،دەغدو بۆی ڕووندەکاتەوە ،کە ئەو رۆحە ماوەی چوارسەد ساڵە لە چاوەڕوانی جەستەیەکی دوودڵ و بێهێزە بۆ ئەوەی بچێتە ناوییەوە. ئەو رۆحانە لە هەڵێک دەگەڕێن بۆ ئەوەی بچنە جەستەیەکەوە هەردەسوڕێنەوە ،ئەگەر دەستیان نەکەوت ،دەگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆیان. ((- ژیانی مرۆڤ مەترسی دارە،رۆح بە کەولاچونا یەکێکە لەومەترسیانە لە ڕۆژێکدا ملیۆنەها ڕۆحی ئاشوفتە و سەرگەردان بەشێوەی جۆرا و جۆر دەگەڕێنەوە سەر زەوی،ئەمە دۆنادۆنە، کەوڵ داگیرکردنە، ئەرواحە خێرخوازەکانە شێوەی تری گەڕانەوە بۆ سەر زەوی زۆرن،من ئەو مۆڵەتەم پێ نەدراوە،تا باسی بکەم ولێی بدوێم..))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل١٥٨) دەغدو بە سنووورداری باس لە دۆنادۆن دەکات هەموو نهێنییەکان بە گۆڕێ وەرناکات،بەڵام ئەوەش دەڵێت کە رۆحی سەرگەردانی خێر لە خۆ نەدیوی خێرەومەندن. رۆحی سەلاحەدین ئەیوبی کەسێتیی سەرکردەی کوردی ناسراوی جیهانی ئیسلامییە،چووەتە کەوڵی مەغە شێلم فرۆشەوە لە دامێنی قەڵای هەولێردا. کەسێتیی دۆنادۆن ،ئەژدیها ئەو بوونەوەرە فانتازییەیە کە مرۆڤ ترسی لێی هەیە،زۆر جار بە ئەژدیهای سەرشانی ئەستیاگ ،کە تامەزرۆی خوێنی لاوی کوردە.دەغدو بە سەنگەر دەڵێت:ئەو پیاوە ملهوڕە دەبینی ،رۆحی خالیدی کوڕی وەلید چووەتە کەوڵییەوە. لە سەردەمێ رفاندنی گوارەدا بە شێوەیەکی دڕندانە ئازاری سێکسی جەستەییان داوە.

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

موغی موغان:موغی موغان کەسییەتییەکە لە قولایی ئاسمانەوە هاتووە ،ئێزەد توانای پێبەخشیوە ،شەست و چوار پێشبینی کردووە لە شەش سەدو چل ساڵ پێش زایین ،لەو کاتەوە هەمووی پێشبینییەکانی هاتووەتە دی هەندێکی ماوە لە داهاتوودا دێتە دی،تا دەگاتە ساڵی دووهەزار و سێ سەدو پەنجای زایینی ،هەموو پێشبینییەکانی دێتە دی ،ئەهریمەن کەسییەتیی شەیتانە بە هەموو هەوڵ و تەقەلای ناتوانێت ،بەهەموو حەزو شەهوەتەکانەوە ڕێگای پێبگرێت. موغی موغان لە هەوارگەی ئێزەدخان پەروەردە بووە کە ڕێنموونی لە ئاهورامەزدا وەردەگرێت،وەکو تیشکێک لە تاریکییەکاندا دەگەڕێت،پێشەنگی سەردەمەکەی خۆیان بوون ،کە فریشتەکان سەرقافڵەن،موغی موغان پێشبینی ئایندە دەکات،دەغدو لە سەر زاری باوکییەوە ،پاشا دیاکۆ کە خوێنەرێکی سەرسەختی کتێبەکەی موغی موغان بووە.((ئێزەدان پێشقەرەولن فریشتە سەرقەتارە ڕۆشنایی ڕێنمای زەوارە،وەردی حەقیقەت دەکێلم گوێم لێبگرن، ئایندەتان لەبەر چاومە. یەکێک بۆ یەکێک نەو ئێزەدێک بۆ ناوی "مێترا" بوو..مێترای هەزار چاو،هەزار گوێ، ئەوە ڕێنمام و ئەوەی دەیڵێم دلنیابە دێتەڕێ..من لە ڕابردوو نادوێم،ئەوەی ڕوویداوە ڕوویداوە..بەلامەوە ئەوەی گرنگە رووینەداوە و یەشتا ماوە،ئەوانەی لەم دەور و دەڤەر و دۆڵ و دەربەندانەدا هاتن و چوون چاک ، خراپیان کرد..لۆلۆیی، مێتانی، ئیلامی، کاسی، ئۆرارتۆ، لەوانە گەڕێن..))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ١٢٤) فریشتەکان کەسییەتیی فانتازیین ،هەروەها کەسییەتیی ئێزەد بە ناوی"مێترا"کەسییەتیی گۆڕاوە کە هەزار چاو و هەزار گوێی هەیەکە دیاکۆی باوکی دەغدو زۆر پێی سەرسام بووە بەردەوام کتێبەکەی خوێندۆتەوە زۆرجار دەغدو تێبینی ئەو سەرسامییەی کردووە،لەدوای بەدیلگیرانی دیاکۆ لەلایەن سارگۆنەوە داوا لە یەکێک لە پاسەوانەکانی دەکات کە کتێبی موغی موغان دەرباز بکات ئەگەر خۆشی لەسەر دانابێت. سۆراغی ئەوکتێبە بەنادیاری دەمێنێتەوە ، لەگەڵ ئەوەی چاوساغی دیاکۆ بەناوی"ئۆراس" کە کتێبەکەی لاپاریزرا بوو ،بە دیلی بۆ نەینەوا هاتووە لەگەڵ سندوقەکە بێسەر و شوێنە،دەغدو باشی دەزانی کە دیاکۆی باوکی زۆر متمانەی بەم کتێبە هەبوو ،گشت داهاتووی ناوچەکەی لەبەر چاوە وەکو فیلمی سینەما،تەنانەت روخانی دەوڵەتی ئاشوری لەسەر دەستی یەکێک لە پاشاکانی دەوڵەتی مادەوە دەزانێت.((تۆ کە گۆڕەکەت هەڵکەند..دوای تەرمەکەم بەیەک گەز ئەگەر هەڵکەنی...حەفتا مەترێک پیا دەڕۆیت، دەگەیتە ژێر دیواری شورەی نەینەوا، لە بندەستی دیوارەکەدا چوارسوچەیەک بەردینت وەبەرچاو دەکەوێت ڕوو پۆشەکەی بەردەو بەئاسان تلدەدرێتە لاوە، سندوقێکی لە دار دروستکراوی تیادایە کتاوێکی بە قەبارەی تیا پارێزراوە، لەسەر پێستی ئاسک نووسراوە ، ئەوە پێشبینیەکانی"موغی موغانە" برێک زێڕ و جەواهیری نایابیشی تیادایە، ئەوانە دەبنە مۆڵکی تۆ..))(خەسرەو جاف،٢٠١٣،ل ١٠٣) ئەو کتێبە مولکی گەلانە تەمەنی سێ هەزار ساڵ زیاترە،بە حەیفی دەزانێت بکەوێتە بەردەستی نەزانان.سەنگەر هەوڵ دەدات شتێک لە کتابەکە بخوێنێتەوە،بەلام هەڕی لەبڕی دەرنەدەکرد چونکە بەزمانی بزماری نووسرابوو.

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)

ئەنجام:

١- کەسییّتیی فانتازی لە رۆمانی کوردیدا لە کۆتایی سەدەی بیستەم و سەرەتای سەدەی بیستەم هاتۆتە کایەوە.

٢- کەسییّتیی فانتازی جەلادەتی کۆتر لە رۆمانی شاری مۆسیقارە سپییەکان،لە ئاستی کەسییّتیی فانتازی جیهانیدایە وەکو کریشنا و پان .

٣- کەسییّتیی فانتازی لە رۆمانی دەغدودا ،زیاتر دەغدو و موغی موغان و دۆنادۆن و گای باڵداری پەیکەری دەروازەی نرگاڵە لە نزیک دیواری نەینەوادا.

٤- دۆنادۆن یەکێکە لە کەسییّتییە فانتازییەکانی شاری مۆسیقارە سپییەکان.

٥- بەشێک لە کەسییّتییە فانتازییەکانی شاری مۆسیقارە سپییەکان ،لە ئەنجامیَ ،زوڵم و ئازاری مرۆڤە غەمگینەکانی سەردەمی جینۆسایدو قڕکردن و لەناو بردنی سەدان هەزار مرۆڤی کورد بوو.

ABSTRACT:

The character of the novel has its place among the elements of the novel in the Fantastic literature. The character in the novel occupies the axis that revolves around it, and where the character is considered one of the most important pillars of the narrative elements, there are sources of the Fantastic literature written by the famous Portuguese writer Tsvetian Todorf in 1973 and in French, Which was translated into Arabic by the Al sdiq Bu Alam in Dar al-Sharqiyat in Egypt in 1993. The Fantasti cpersonality is divided into three types, the real personality and the unreal personality and the transformed personality. The Fantastic personality consists of Gilman, Devile , vantome, when a man is a wolf, donedone. The first chapter consists of the definition of personality in the novel in general, and the second chapter the definition of personality and types of Fantastic Chapter III personal wonder in theory, and in the fourth and final types of personal Fantastic in both versions of the " Shari mosiqare spiakan And the "Dagdo" by Bakhtiar Ali and Khesro Jaf, and the conclusion and list of sources.

e-ISSN (2522-7130)   p-ISSN (2410-1036)

الخلاصة:

الشخصية العجائبي لها مكانته بين عناصر الرواية في الادب العجائبي.تشغل الشخصية في الرواية المحور الذي تدور حوله ،وحيث يعتبر الشخصية من اهم الركائز للعناصر الروائية، هنالک مصدرفي الادب العجائبي اللتي كتب من قبل الكاتب البرتغالي المعروف "تزفتيان تودورف"في سنة ١٩٧٣ وباللغة الفرنسية،اللذي ترجمها الى اللغة العربية الصديق بو علام في دار الشرقيات بمصر سنة ١٩٩٣.حيث ينقسم الشخصية العجائبية الى ثلاثة انواع،الشخصية الواقعية و الشخصية الغير الواقعية والشخصية المتحولة.الشخصية العجائبية يتكون من غيلمان ،شيطان،مصاص الدماء ،حين يكون الانسان ذئباً ،الشحاذ،الشبح و شخصية المتناسخة. يتكون بحثنا هذا من مقدمة واربعة فصول والخاتمة وقائمة المصادر.الفصل الاول يتكون من تعريف الشخصية في الرواية بشكل عام،و الفصل الثاني تعريف الشخصية العجائبية وانواعها وفي الفصل الثالث الشخصية العجائبية من الناحية النظرية،وفي الفصل الرابع والاخير انواع الشخصية العجائبية في كلا من الروايتين " شارى مۆسیقارە سپییەکان" و "الدغدو" للكاتبين بختيار علي و خسرو جاف ، والخاتمة وقائمة المصادر.

سەرچاوە کوردییەکان:

١- ئەرەستۆ، هونەری شیعر ، و.عەزیز گەردی ، سلێمانی ، ٢٠٠٤.

٢- بنیاتی رووداو لە رۆمانی کوردیدا ، مێران جەلال ، سلێمانی ، ساڵی ٢٠٠٩.

٣- دەغدو ، خوسرەو جاف ، هەولێر ، چ١ ، ساڵی ٢٠١٣.

٤- گفتوگۆ لە رۆمانی کوردی کرمانجی خواروودا،د.جەلال ئەنوەر سەعید،سلێمانی،ساڵی ٢٠١٣.

٥- فانتازیا لە رۆمانی (غەزەلنوس و باغەکانی خەیاڵ)ی بەختیار عەلی ، د.محمد امین عبدالله تاتانی ، گۆڤاری زانکۆی کۆیە، ژ ٣٥ ، ساڵی ٢٠١٥.

٦- بنیاتی جۆرەکانی رووداو لە ڕۆمانی کوردی باشووری کوردستان دا،د.جەلال ئەنوەر، ١٩٨٥-١٩٩٠،هەولێر،ساڵی ٢٠١٠.

٧- - بەرنامەی تیۆری کۆرسی ئەدەب، ئەنوەر قادر محەمەد،ز.سلێمانی،ساڵی ٢٠١٥-٢٠١٦.

٨- کارەکتەر سازی،نەجم خالد ئەڵوەندی،هەولێر،٢٠٠٩.

٩- شاری مۆسیقارە سپییەکان ، بەختیار عەلی ، سلێمانی ، چ ٤، ساڵی ٢٠١٦.

سەرچاوە عەرەبییەکان:

١- الخيال من الكهف الى الواقع الافتراضي،د.شاكر عبدالحميد،الكويت، سنة ٢٠٠٩.

٢- شعرية الرواية الفانتاستيكية، شعيب حليفى،الجزائر، سنة ٢٠٠٩.

٣- معجم المصطلحات الادبية،پول آرون -دينيس سان- جاک آلان ڤيالا، ت:الدكتور محمد حمود، بيروت،سنة٢٠١٢.

٤- ادب الخيال العلمي،محمد عزام،سورية -ديمشق،سنة ٢٠٠٣.

٥- تمثلات العجيب في السيرة الشعبية العربية،صفاء ذياب،دار ميزوبوتاميا بغداد-شارع المتنبى، ٢٠١٥.

٦- علم النفس والادب،د.سامي الدروبي،دار المعارف بمصر ط٢،سنة ١٩٨١.

٧- التولد الصوري في السياق النصي،هوشنگ درويش،٢٠١٠،گۆڤاری پەیڤین،ژ/١٠٤.

٨- تجليات العجائبي في الخطاب الروائي،بن دبلة جلول،رسالة الماجستير،باشراف هواري بلقاسم.الجزائر،سنة ٢٠١١-٢٠١٢.

٩- الموروثات الشعبية القصصية في الرواية اليمنية،ابراهيم طالب،جمهورية اليمنية،سنة ٢٠٠٤ .

e-ISSN (2522-7130) p-ISSN (2410-1036)